

PIENEN ILTAHETKI

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA PIENELLE PARASTA -HANKKEEN MATERIAALEISTA

Janica Porkka

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä Kauniainen

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuori-
sotyönohjaajan ja lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Porkka, Janica. Pienen iltahetki. Vanhempien kokemuksia Pienelle Parasta -hankkeen materiaaleista. Diak Etelä, Kauniainen, syksy 2011, 62 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma,
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) +
kirkon nuorisotyönohjaajan ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen kyselytutkimus. Opinnäytetyöni päätavoitteina oli selvittää Pienelle Parasta hankkeen materiaalien hyödyllisyyttä lapsiperheille ja sitä kannattaako Pienelle Parasta -hankkeen materiaalien postittamista jatkaa. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Helsingin seurakuntiin kuuluvat pikkulapsiperheet. Päätavoitteen lisäksi pienempänä tavoitteena oli selvittää sitä, mihin suuntaan yhteydenottoja tulisi kehittää.

Opinnäytetyöni aihe syntyi Pienelle Parasta -työryhmän tarpeista. Työryhmä toivoi tutkimustietoa siitä, minkälaisia kokemuksia lapsiperheillä on materiaaleista, materiaalien hyödyllisyydestä lapsiperheille sekä siitä, miten materiaaleja tulisi kehittää. Hankkeen tarkoituksena on tukea vanhempien kristillistä kasvatusta. Toteutin tutkimuksen yhteistyössä Helsingin seurakuntayhtymän Pienelle Parasta -työryhmän kanssa.

Opinnäytetyössä toteutin kyselyn pikkulapsiperheiden vanhemmille (liite 2). Tutkimuksen aineisto on määräaikaan mennessä palautuneet kyselylomakkeet. Vastaukset analysoin SPSS-ohjelmalla. Tulosten perusteella hanke koetaan myönteiseksi. Molempiin materiaaleihin oltiin suurimmaksi osaksi tyytyväisiä. Melko iso osa vastaajista ei mielestään ollut saanut joko toista tai molempia materiaaleja. Suurempi osuus tässä oli ensimmäisen materiaalin, Pienelle Parasta -esitteen kohdalla. Tutkimukseen osallistuneista useampi ilmaisi tyytymättömyytensä Pienen iltahetki -materiaalipaketin sisältämän enkelitaulun kuvitusta kohtaan. Tutkimustulosten avulla hanketta tulisi kehittää tulevaisuudessa siten, että kaikki hankkeen kohderyhmään kuuluvat perheet voisivat saada molemmat materiaalit. Pienen iltahetki -materiaalipakettia tulisi kehittää enkelitaulun kuvituksen osalta.

Asiasanat: kristillinen kasvatusta, Pienelle Parasta -hanke, kyselytutkimus, Helsingin seurakuntayhtymä

ABSTRACT

Porkka, Janica.

Parents with small children belonging to the Parish Union of Helsinki: Experiences of project material.

62 p., 2 appendices. Language: Finnish. Kauniainen, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

My thesis was a quantitative survey. The aim of the thesis was to investigate parents' thoughts of Helsinki Parish Union's materials of a project Pienelle Parasta (in English "Best for the baby") that was sent to families by the Parish Union. The project's purpose is to support Christian parenting of children. In the project, families are contacted twice by mail by the Parish Union of Helsinki. First, they receive a brochure on baptism one month after the baby's birth and second, they receive a package including a book, a CD and a painting of an angel one month after the baptism aiming to support a Christian education. The project includes families, where the mother belongs to the Parish Union of Helsinki. I did the survey in partnership with the project team.

I designed questionnaires to parents of small children who were the target group of the project. In Autumn 2011 questionnaires were posted to 200 parents. 65 questionnaires were returned by deadline. The responses were analysed by using the SPSS-program.

The results showed that the majority of respondents were satisfied with the materials of the project. Also, results showed that the project was considered important by the parents. However, some parents claimed that they had not been contacted. An important development objective would be to ensure that all families included in the project received all materials.

Keywords: Christian parenting, Christian education, project, Parish Union of Helsinki

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	PIENELLE PARASTA -HANKE	6
3	LAPSEN KEHITYKSEN VAIHEET 0 – 2-VUOTIAANA.....	9
	3.1 Kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys	9
	3.2 Emotionaalinen ja persoonallinen kehitys	12
4	LAPSEN KIINNITTÄMINEN JA KIINTYMINEN.....	14
	4.1 Lapsen kiintymyssuhde.....	14
	4.2 Lapsen kiinnittymisen ja kiintymyksen kohteet.....	16
	4.3 Kiintymyssuhteen hyödyt	18
5	VANHEMMUUS.....	21
	5.1 Vanhempana	22
	5.2 Äitiys	24
	5.3 Isyys.....	26
6	LAPSI JA LAPSEN HENGELLISYYS	30
	6.1 Pienen lapsen hengellisyys.....	30
	6.2 Lapsen hengellisen kasvun tukeminen	31
	6.3 Kodin hengellinen kasvatusta	34
	6.3.1 Lapsen ja vanhempien yhteiset rukoukset.....	36
	6.3.2 Lapsen uskon syntyminen	38
7	AIKAISEMMAAT AIHEESEEN LIITTYVÄT TUTKIMUKSET	40
8	KYSELYLOMAKE TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	42
9	VANHEMPIEN TYYTYVÄISYYS MATERIAALEIHIN.....	45
	9.1 Tutkimuksen vaiheet	45
	9.2 Tutkimuksen tulokset	46
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
	10.1 Tutkimuksen onnistuminen.....	56
	10.2 Tutkimuksen yhteenveto	56
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	63
	LIITE 1: Saatekirje	63
	LIITE 2: Kyselylomake vanhemmille	65

1 JOHDANTO

Pienelle Parasta -hankkeessa on tähän mennessä julkaistu kaksi eri materiaalia, jotka on lähetetty perheisiin. Nämä ovat Pienelle Parasta -esite ja Pienen iltahetki -materiaalipaketti. Pienelle Parasta -hanke on pilottihanke ja se on ai-
nutlaatuinen laatuaan.

Olen ollut hankkeessa mukana tekemällä opinnäytetyönäni tämän kyselytutkimuksen, jonka myös analysoin. Kiinnostuin aiheesta, koska se on mielestäni tärkeä ja halusin suorittaa opinnoissani lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Lapsi on tärkeää ottaa syntymästään saakka täysivaltaiseksi seurakunnan jäseneksi. Näin voidaan vahvistaa koko perheen sitoutumista seurakuntaan. Lapsen syntymä on niin iso asia perheen elämässä, että seurakunnan on tärkeää olla siinä läsnä ja antaa tukensa uuteen elämänvaiheeseen. Ajattelisin, että materiaalipakettien avulla lapsi toivotetaan eräällä tavalla tervetulleeksi seurakunnan yhteiseen. Tämä voi antaa ”matalamman kynnyksen” seurakunnan toimintaan osallistumiseen yhdessä lapsen kanssa myöhemminkin.

Tutkimuksen tarkoituksena on auttaa Pienelle Parasta -työryhmää kehittämään tutkimusten tulosten perusteella materiaaleja pikkulapsiperheitä paremmin palveleviksi.

2 PIENELLE PARASTA -HANKE

Pienelle Parasta -hankkeen taustalla on Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyössä vuosina 2004–2005 laadittu strategia. Strategian tavoitteiden pohjalta on päädytty neljään eri painopisteeseen, joita Helsingin seurakuntayhtymän yhteisessä lapsi- ja perhetyössä tullaan erityisesti kehittämään. Kolmas näistä painopisteistä on Kotien kristillisen kasvatuksen tukeminen ikäkausiajattelun pohjalta. Strategiassa korostettiin asiakaslähtöisyyttä ja pyrkimystä aitoon vuorovaikutukseen kirkon ja ihmisten elämäntilanteiden välillä. (Laakso 2008, 6.)

Helsingin seurakuntayhtymän toiminta tähtää siihen, että ihmisissä syntyisi rakkautena vaikuttava usko. Lapsi- ja perhetyön tehtävänä on siis vanhempien ja huoltajien antaman kristillisen kasvatuksen tukeminen, lasten ja perheiden hengellisen elämän hoitaminen sekä uskon ja rakkauden edistäminen. (Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön strategia 2005, 4–5.)

Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön tiimi kutsui koolle suunnitteluryhmän pohtimaan kanssaan strategian kolmatta painopistettä eli kotien kristillistä kasvatusta ja sen tukemista. Lapsi- ja perhetyön tiimiin kuuluivat vs. lapsi- ja perhetyön pastori Jukka Holopainen, lapsityön ohjaaja Satu Laakso ja lapsityön sihteeri Päivi Vuorelma. Lapsi- ja perhetyön tiimin lisäksi suunnitteluryhmään kuului useita muita alan ammattilaisia sekä kaksi lapsiperheiden edustajaa. Vuoden 2006 aikana suunnitteluryhmä kokoontui neljä kertaa. Keskusteluissaan suunnitteluryhmä totesi, että mikäli seurakunta haluaa olla vanhempien tukena vahvistamassa kotien kristillistä kasvatusta, sen on vaikutettava vanhempiin. (Laakso 2008, 7.)

Lapsen syntymä uutena elämäntilanteena herkistää monet vanhemmat elämän syvemmän merkityksen pohtimiseen. Lapsen syntymän myötä voisi myös kuvata vanhemmilla olevan tietynlaisia herkkyyksia. Tällaisia herkkyyksia suunnitteluryhmän mukaan ovat muun muassa lapsen odotukseen ja synty-

mään liittyvät kaudet, vanhempainloma sekä päivähoidon ja koulun aloitus. (Laakso 2008, 7.)

Seurakunnan tulisi lähestyä vanhempia näiden herkkyykskausien aikana ja tuoda vanhemmille tietoisesti kristillinen näkökulma lapsen ja perheen elämään. Suunnitteluryhmän mielestä kasteeseen kannustavan kirjeen laatimiselle olisi tarvetta. Perhettä voitaisiin muistaa toisella yhteydenotolla kasteen jälkeen, jossa perhettä ja lasta onniteltaisiin kasteen johdosta. Tähän yhteydenottoon voisi liittää myös materiaalia, joka tukee kristillistä kasvatusta. (Laakso 2008, 8.)

Suunnitteluryhmän ajatusten pohjalta lapsi- ja perhetyön tiimi kokosi toimenpide-ehdotuksen, joka sisältää neljä eri yhteydenottoa perheisiin seurakuntayhtymästä käsin (neliportainen yhteydenottomalli). Yhteydenottojen ajankohdat olisivat ennen kastetta, heti kasteen jälkeen, 3-4 vuoden iässä ja ennen koulun alkua lapsen ollessa 6-7-vuotias. (Laakso 2008, 9.)

Pienelle Parasta -hankkeen tavoitteena on koko elämänmittaisen seurakunnan jäsenyyden vahvistaminen sekä seurakunnan jäsenyydelle ja uskolle merkityksen etsiminen.

Pienelle Parasta -ajattelussa keskeistä on perhelähtöisyys, kokonaisvaltainen ihmiskuva, vuoropuhelu kehityspsykologian ja kristillisen varhaiskasvatuksen välillä ja perusluottamus Jumala-suhteeseen. Tärkeää on lisäksi se, että usko on tunnetta ja uskon säilymisessä lapsuuden uskonnollisilla kokemuksilla on suuri merkitys.

Pienelle Parasta -hankkeessa on ennen nykyistä työryhmää toiminut jo kolme aikaisempaa Pienelle Parasta -työryhmää vuosina 2006–2008. Toisen työryhmän ydinajatuksena oli, että varhaiskasvatusikäisiin lapsiin vaikutetaan vanhempien kautta sekä se, että vanhemmilla ja lapsilla on herkkyykskausia, jolloin tuki ja yhteydenotto ovat luontevia. Nämä herkkyykskaudet ajoittuvat siten, että 1. herkkyykskausi on ennen kastetta ja 2. herkkyykskausi kasteen jälkeen, 3. herkkyykskausi 3–4-vuotiaana, jolloin suuret elämänkysymykset ovat ajankohtaisia sekä 4. herkkyykskausi 6–7-vuotiaana, jolloin koulun aloittaminen on ajan-

kohtaista. Kolmannen työryhmän tavoitteena oli selvittää viranomaisprosessia ja seurakuntien toimintatapoja lapsen syntymän yhteydessä.

Vuonna 2009 perustettiin Pienelle Parasta 4. työryhmä (Pipa). Neljännen työryhmän perustamisen aikaan välttämättömäksi nähtiin kohderyhmälähtöinen asiakastutkimus ja hanke alkoi laajentua koko seurakuntayhtymää koskevaksi ”jäsenyyden tuki hankkeeksi kaiken ikäisille”.

Pienelle Parasta -hankkeessa on tähän mennessä julkaistu kaksi materiaalia perheeseen: Pienelle parasta -esite 10/2009 ja Pienen iltahetki 10/2010. Näistä ensimmäinen materiaali on Pienelle parasta -esite, jonka tavoitteena on olla kasteeseen rohkaiseva. Se postitetaan äidin nimellä noin kuukausi vauvan syntymän jälkeen. Pienelle parasta -esitteen postitus aloitettiin syksyllä 2009. Toinen materiaali on Pienen iltahetki, jonka lapsi saa omalla nimellään kotiseurakunnaltaan lahjaksi noin kuukauden kuluttua kasteesta. Pienen iltahetki sisältää enkelitaulun, vanhemmille tarkoitetun vihkosen ja cd-levyn. Pienen iltahetken postitus kasteperheisiin alkoi lokakuussa 2010.

Pienen iltahetken tavoitteena on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen kotona, kristillisen kasvatuksen merkitykseen ja kysymyksien pohdintaan johdattaminen, iltarukousperinteen vahvistaminen sekä rohkaista etsimään omaa suhdetta asioihin ja omaa tapaa toimia. Pienen iltahetken tarkoituksena on olla pohtiva, ei opettava.

Pienelle Parasta -hankkeella on omat nettisivut. Suomenkieliset sivut löytyvät osoitteesta <http://www.pienelleparasta.fi> ja ruotsinkieliset osoitteesta <http://www.enbartdetbasta.fi>. Tavoitteena sivustolla on antaa työkaluja ja välineitä lapsiperheille kristillisen perinteen siirtämiseen sukupolvelta toiselle. Sivusto haluaa myös myötäelää pienten lasten ja heidän vanhempiensa arjessa sekä kertoa kasteesta iloisena, ”vähemmän vakavana” ja moniulotteisena asiana.

3 LAPSEN KEHITYKSEN VAIHEET 0 – 2-VUOTIAANA

3.1 Kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys

Kognitiivinen kehitys tarkoittaa henkilön havaitsemisessa, ajattelussa, muistissa, oppimisessa ja kielessä tapahtuvaa kehitystä. Voidaankin kansankielellä puhua ihmisen tiedollisesta osa-alueesta. Lapsen kognitiiviseen kehitykseen vaikuttaa sekä ympäristö että perimä. Lapselle on ominaista hakea oppimiskokemuksia aktiivisesti. Sopiva määrä virikkeitä lapsen elinympäristössä, takaa lapsen uusien tietojen ja taitojen oppimisen. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivé, Neuvonen & Kurvinen 2006, 144.)

Aivojen muovautuvuus ja alttius uusien asioiden omaksumiselle on alle 3-vuotiaana poikkeuksellisen suurta. Vaikka lapsi on ensimmäisinä elinkuukausina valveilla pienen osan vuorokaudesta, hän oppii koko ajan, jopa nukkuessaan. Valvetilassa lapsi suuntautuu aktiivisesti ympäristöönsä, ja pyrkii kokonaisvaltaisesta, jäsentymättömästä tilasta kohti jäsentynyttä toimintaa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2008, 18–19.)

Ihmisen tietoisuus maailmasta, jossa hän elää, muodostuu lukuisista sisäisistä malleista eli skeemoista. Vastasyntynyt osaa jo käyttää luontaisesti kaikkia aistiaan kokemusten syntymiseksi. Vastasyntyneen skeemat ympäröivästä maailmasta muodostuvat kuitenkin vain pienistä yksityiskohdista, jotka ovat toisistaan irrallaan eli niistä havainnoista ja niihin liittyvistä toiminnoista, joita hän osaa jo ympäristöstään tehdä. (Aaltonen, Ojanen, Sivé, Vihunen & Vilén 2005, 136.)

Pienestä alkaen lapsi tutustuu havaintojensa avulla aktiivisesti maailmaansa. Ensimmäistä elinvuotta lapsen kognitiivisessa kehityksessä voidaankin pitää ensisijaisesti havaintojärjestelmän rakentumisen aikana. Aistiensa avulla hän havainnoi merkillistä ja monimutkaista maailmaa ja kehittyy vähitellen saamiensa tietojen yhdistelemisessä. Lapsi opettelee samalla toimimaan suhteessa te-

kemiinsä havaintoihin. Liike ja tekeminen kiinnostavat häntä. (Aaltonen ym. 2005, 136.)

Kaikki lapset eivät opi uusia taitoja samaan aikaan tai samassa järjestyksessä. Sisarusten välillä voi esiintyä yksilöllistä eroa ajankohdissa uusien taitojen omaksumiseen sekä kehityksen etenemisen aikatauluissa. (Nurmi ym. 2008, 18–19.)

Pieni lapsi, joka ei osaa vielä hahmottaa ympäristöään kielen avulla, hahmottaa maailmaansa pääasiassa toiminnan, ihmettelyn ja havaintojen kautta. Jo kasvava sikiö havainnoi maailmaa, jossa se elää. Vauvan syntyessä hänellä on alkeellisia havaintoja maailmastaan. Vastasyntynyt esimerkiksi tunnistaa oman äidin maidon tuoksun ja rauhoittuu tehokkaimmin sikiökaudellakin tutuista äänistä. Pienelle lapselle maailma sisältää jännittäviä asioita, jotka aukeavat, sulkeutuvat, juoksevat, päästävät ääniä, taipuvat ja putoavat. Lapsi kokee asiat näkökulmista ”mitä sen kanssa voisi tehdä”, ”voiko siihen tarttua”, ”voiko sitä imeä”, ”voiko sen pudottaa”, ”voiko sitä raapia”, ”voiko sen piilottaa”, ”mitä se tekee”, ”haukkuuko”, ”soiko”, ”putoako” tai ”tuoksuuko se”. Lapsen ajattelussa ja oppimisessa toiminnan ja havaintojen merkitys on olennaista. (Vilén ym. 2006, 144–145; Aaltonen ym. 2005, 136.)

Sosiaaliseen kehitykseen kuuluu muun muassa lapsen vuorovaikutustaidot ja taito toimia toisten kanssa. Sosiaalinen kehitys kulkee tiiviisti yhdessä persoonallisuuden kehityksen kanssa. Ihmisen hyvinvointiin vaikuttavat hänen vuorovaikutustaidot. (Vilén ym. 2006, 156.)

Lapsi saa kotoaan sosiaalisten taitojen ”eväät”. Ensimmäisen luottamussuhteen syntymisellä toiseen ihmiseen, omaan vanhempaan, on tärkeä merkitys myös myöhempien suhteiden syntymisessä. Kun lapsi saa vastinetta tarpeilleen, hän saavuttaa vaikuttamisen tunteen eli tunteen, että hän ja hänen mielipiteet ovat tärkeitä. Voidaan käyttää käsitettä synkronia, johon sisältyy läsnäoloa, läheisyyttä, empatiaa ja lapsen tarpeiden huomioonottamista. Lapsen saadessa synkroniaa vanhemmiltaan, hän oppii antamaan sitä myös toisille. (Aaltonen ym. 2005, 162.)

Kotoa opitut mallit ja kiintymyssuhde vaikuttavat lapsen kykyyn kohdata toiset ihmiset. Lapsi oppii kotoaan sen, mikä on vanhempien mielestä suotavaa ja mikä huonoa käytöstä. Olennaista on, että vanhemmat kertovat, mikä on heidän mielestään tärkeää sosiaalisessa käyttäytymisessä. Lapsi alkaa näin hahmottaa, miten hänen tulisi toimia. Lapsi oppii paljon mallien kautta, joten on tärkeää, että myös vanhemmat käyttäytyvät siten, kuin toivovat lapsen käyttäytyvän. Tärkeää on, että myös lapsen mielipiteitä kunnioitetaan, vaikka aikuisella onkin aina lopullinen päätösvalta perheessä. (Vilén ym. 2006, 156; Aaltonen ym. 2005, 162.)

Pieni lapsi on suuntautunut ympäristöönsä pienestä saakka. Lapsi pyrkii tutkimaan ympäristöään ja olemaan vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Etusijalla on aluksi näkö- ja kosketushavaintoon perustuva vuorovaikutus, joka on parhaimmillaan hoivatilanteissa lapsen ja aikuisen välillä. Tyypillinen käyttäytymistapa vauvalle on itku, jolla hän ilmaisee tunne- ja tarvetilojaan. Itku saa aikuiset reagoimaan nopeasti ja lähestymään lasta. Itkulla on erilaisia sisältöjä, sillä voidaan ilmaista kipua tai nälkää tai hakea aikuisen läheisyyttä ja huomiota. Lapsen tarpeisiin vastaamisen edellytyksenä on, että aikuinen tulkitsee lapsen aloitteet oikein ja toimii saatujen viestien mukaisesti. (Nurmi ym. 2008, 29.)

Lapsi tarvitsee myös rajoja ja käytöstapojen opettelua. Turvallisuuden tunnetta tuovat vanhempien asettamat säännöt ja niiden johdonmukaisuus. Näin lapsi tietää, mitä seurauksia hänen käyttäytymisellään kulloinkin on. Lapsen kanssa tulee keskustella avoimesti säännöistä ja rajoista. Tällä tavoin lapsi oppii, että säännöt ja rajat on luotu kaikkien parhaaksi. (Aaltonen ym. 2005, 162.)

Näin vauva tuntee jo pienestä saakka olevansa aktiivinen toimija ja saavansa käyttäytymisellään aikaan muutoksia ympäristössään. Vauva viestii läheisyyden haluaan äänтелеillä ja hymyilemällä muutaman kuukauden iässä. Lapsen katse kohdistuu ihmiskasvoin ja kasvoissa erityisesti silmiin. Vastavuoroisuutta hoivasuhteissa herättää lapsen hymy hänen nähdessään ihmiskasvot. Aikuisen toiminta viestii lapselle, onko hän hoivan arvoinen ja voiko ihmisiin luottaa, onko

heidän käyttäytymisensä ennakoitavissa ja miten tunteita pitäisi ilmaista, että niille saisi huomiota. (Nurmi ym. 2008, 29.)

3.2 Emotionaalinen ja persoonallinen kehitys

Ensimmäinen elinvuosi on tunteiden jakamisen, havaitsemisen, ilmaisun ja säätelyn intensiivistä kautta. Syntymästään saakka vauva on herkkä sosiaalisille ärsykeille ja mieltyy ihmiskasvoihin, silmiin ja läheisten ääneen. Vauva erottaa iloiset ilmeet parikuukautisena ja surun, pelon ja vihan tunteet hän havaitsee ihmiskasvoista puoleen vuoteen mennessä. (Punamäki 2011, 108.)

Tunteiden ilmaisua ja säätelyä vauva harjoittelee vuorovaikutuksessa läheisten hoitajien, äidin ja isän kanssa. Vauva on aktiivinen perheenjäsen, joka muovaa omaa elinympäristöään kommunikaation, tunteiden jakamisen, peilaamisen, tarkkailun ja ympäristön tutkimisen avulla. Vauvan kehityksessä perhe on kokonaisuutena läsnä. (Punamäki 2011, 109.)

Tärkeä lapsen emotionaaliseen kehitykseen vaikuttava asia on perusturvan syntyminen. Lapsen varhainen perusturva on merkittävä tekijä myöhemmässä itsetunnossa. Edellytyksenä sille, että ihminen pystyy kunnioittamaan ja arvostamaan muita ihmisiä, ovat hyvä itsetunto ja itseluottamus. Lapselle perusturva syntyy tunteesta, että hänestä huolehditaan. Tärkein symbioottisen vaiheen kehitystehtävä on saavuttaa tämä tunne. Perusturvallisuus ensimmäisenä ikävuotena syntyy hoitajan saatavilla olostä ja lapselle syntyvästä varmuudesta, että hänestä pidetään huolta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 158–159.)

Persoonallisuuteen kuuluu monia asioita, esimerkiksi yksilön luonne, minuus, itsetunto, temperamentti, asenteet ja arvot. Sille ei ole olemassa yhtä määritelmää vaan se on monitahoinen käsite. Persoonallisuus koostuu yksilön ainutlaatuisista fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista ominaisuuksista. Sen ilmenemistavat ovat yksilöiden erilaiset mielipiteet, ajatukset, teot ja reaktiotavat. Ihmisen persoonallisuuden muotoutumiseen vaikuttaa perimän, ympäristön ja oman suuntautuneisuuden aktiivinen vuorovaikutus. Persoonallisuus kehittyy vuoro-

vaikutuksessa muiden kanssa varhaisesta vauvan ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta lähtien. Persoonallisuuden rakentuminen jatkuu läpi elämän, kuitenkin varhaiset lapsuuden kokemukset luovat pohjan sen rakentumiselle. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 22.)

Jokaisella lapsella on jo syntyessään temperamentti, joka on yhteistulosta niin perimästä kuin sikiöaikaisista ympäristötekijöistä. Jokainen vauva on erilainen yksilöllisten tarpeidensa kanssa, joita hän ilmaisee omalla tavallaan. Vastasyntyneen temperamentti ilmenee muun muassa unen säännöllisyyden, uusiin asioihin ja tilanteisiin sopeutumisen, ärtyvyyden aistikokemuksille (matala tai korkea), huomiokyvyn (hidas tai nopea), reaktioiden voimakkuuden, yleisen mielialan ja pitkäjänteisyyden kautta. Vastasyntyneen temperamentti ei kuitenkaan kuvaa yksioikoisesti lapsen persoonallisuutta tai ennusta hänen aikuisiän luonteenpiirteitä. Temperamentti alkaa kehittyä eri ihmisten kanssa tapahtuvan varhaisen vuorovaikutuksen kautta. Sen, miten reagoida uusissa tilanteissa ja miten käsitellä tunteitaan, lapsi oppii ympäristöstään. (Vilén ym. 2006, 148.)

4 LAPSEN KIINNITTYMINEN JA KIINTYMINEN

4.1 Lapsen kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdeteorian on luonut brittiläinen psykiatri John Bowlby (1907–1990). Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsella on biologinen tarve muodostaa kiintymyssuhde. Lapsen ja aikuisen välinen tiivis, vastavuoroinen suhde syntyy lapsen kiinnittymisestä vanhempaan ja vanhemman kiinnittymisestä lapseen. Vanhemman kiintymys tarkoittaa tunnesidettä lapseen ja halua hoitaa tätä. Vanhempaansa kiinnittymällä lapsi saa turvaa ja ravintoa. Aikuisen vastatessa lapsen tarpeisiin, lapsi kiintyy vanhempaansa myös tunnetasolla. Kun vauvalla on perusturvallisuuden tunne, hänelle jää voimia ympäristön tutkimiseen sekä uusien taitojen oppimiseen ja harjoittamiseen. (Vilén ym. 2006, 87; Nurmi ym. 2008, 30.)

Kiintymyssuhteen syntyyn vaikuttavat erityiset kokemukset, joita lapsi saa läheiseltä ihmiseltä ollessaan hänen kanssaan vuorovaikutuksessa. Vauvan kiintymyssuhde voi muodostua erilaiseksi suhteessa äitiin, isään ja sisaruksiin. (Silvén & Kouvo 2010, 71.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan mielensisäiset työskentelymallit eli skeemat muotoutuvat varhaisissa ihmissuhteissa. Lapsi päättelee niiden avulla, voiko muihin ihmisiin luottaa, onko hän rakkauden arvoinen ja keneen hän voi hädän hetkellä turvautua. Lapsi, joka on turvallisesti kiintynyt, tietää, että häntä rakastetaan omana itsenään ilman suorituspaineita. Hän myös luottaa vanhempiansa läsnäoloon, herkkyyteen ja hyvyteen. (Punamäki 2011, 111.)

Lapsessa kiintymyskäyttäytymisen voi herättää jo neuvolakäyntikin. Vauvalle läheinen ihminen ilmaisee lapselle hoivakäyttäytymistä, vastaamalla lapsen tarpeisiin esimerkiksi katsomalla lasta, puhumalla hänelle lempeästi, suukottamalla, halaamalla tai nostamalla lapsen syliin. Jos kiintymyksen kohde ei vastaa vauvalle, vauva kokee epävarmuuden, pelon tai ahdistuksen tunteen kasvavan,

koska hän tuntee jäävänsä yksin. Vauvan tarpeisiin on tärkeää vastata riittävän johdonmukaisesti, riittävän usein ja ennakoitavasti, jos kiintymyksen kohde ei toimi näin, lapsi voi ajan myötä oppia pitämään yllä läheisen ihmisen läsnäoloa joko voimistamalla tai tukahduttamalla ilmaisunsa läheisyyden tarpeesta. (Silvén & Kouvo 2010, 73.)

Ajatuksena Bowlbyllä oli, että lapsen saadessa toistuvia kokemuksia vanhemmistaan ja itsestään suhteessa heihin, hän alkaa muodostaa syyseurausoletuksia siitä, miten hänen kuuluisi toimia ja tuntea erilaisissa tilanteissa vanhempiensa kanssa (Vilén ym. 2006, 88).

Kiintymyskäyttäytymisellä tarkoitetaan sitä, miten vauva ilmaisee läheisyyden tarpeensa, jos vauva tuntee menettävänsä yhteyden kiintymyksen kohteeseen. Tämä voi tulla esille, kun vauva kohtaa kaukaisen tuttavan, poikkeavalla tavalla liikkuvan lelun tai naapurin haukkuvan koiran. Silloin vauva hakee läheisyyttä tavallisesti ääntelyn, hymyn, katseen tai itkun avulla sekä tulemalla lähemmäs fyysisesti. (Silvén & Kouvo 2010, 71.)

Vanhemmilta peritty geenistö vaikuttaa yksilöllisiä eroja aivojen toiminnassa. Tästä johtuen toiset vauvat reagoivat voimakkaasti pieniinkin muutoksiin, eikä heitä ole helppo saada rauhoittumaan. Esimerkkinä tästä on, kun isä ilmehtii leikillään hassusti ja vauva alkaakin naurun sijasta itkeä eikä tunnu millään rauhoittuvan. Tästä syystä jotkut vauvat lämpenevät yllättävän hitaasti uusille asioille, esimerkiksi äidin houkutellessa vauvaa leikkimään uudella lelulla, vauva ei vastaa äidin aloitteeseen vaan kääntää päänsä pois. (Silvén & Kouvo 2010, 79.)

Lapsen luontainen temperamentti selittääkin, kuinka voimakkaasti ja nopeasti lapsi uusissa tilanteissa kokee uhkaa. Tämä ei riitä kuitenkaan yksin selittämään sitä, millä tavoin lapsi oppii turvallisuuden tunnettaan säätelemään. Luottamus toisen saatavilla oloon, jäsentyy aina suhteessa kiintymyksen kohteeseen. (Silvén & Kouvo 2010, 79.)

Lapsi kiinnittyy ihmiseen, joka hoitaa häntä ja pyrkii pitämään yllä yhteyttä ja läheisyyttä häneen. Uhan edessä kontaktin hakeminen aktivoituu. Tapoja yhtey-

denpitoon ovat itku, hymy, imeminen, jokeltelu, ääntely, seuraaminen, pyrkiminen syliin ja takertuminen kiinni. (Kinnunen 2005, 36.)

Lapsi kiinnittyy äitiinsä, joka hoitaa häntä, riippumatta siitä onko tämä lämmin tai etäinen. Kiinnittyä lapsi voi joko turvallisesti tai turvattomasti. Ensimmäinen ihmissuhde muodostaa vauvalle mallin, miten hän olettaa toisten suhtautuvan häneen. Tämä vaikuttaa lapsen käsitykseen itsestään, omasta arvostaan huolenpidon arvoisena yksilönä. (Kinnunen 2005, 36.)

Äidin vastatessa vauvan tarpeisiin ja ylläpitäessä turvallista yhteyttä lapseensa, kiinnittyminen muuttuu kiintymykseksi. Lapsi oppii lukemaan äidistä, millainen hän on. Lapselle äidin iloinen ilme ja hellyys viestittävät rakkautta. Perusta ihmisiin luottamiselle, myönteisille tunteille ja omanarvontunnolle luodaan turvallisuudessa kiintymyksessä. Vastavuoroinen kiintymys on edellytys myöhemmin tottelemiselle ja empatiakyvyn syntymiselle. Turvallinen kiinnittyminen luo pohjaa lapsen tiedonhalulle ja älyllisille taidoille sitten kun hän vähitellen lähtee maailmaa valloittamaan. (Kinnunen 2005, 37.)

Lapsen kiinnittymis- ja kiintymyssuhde syntyy myös isään silloin, kun isä on vastasyntyneen elämässä läsnä äidin rinnalla. Vauva voi ilmaista hoivan tarpeita yhtälailla isälleen kuin äidilleen. Kaikki äidin ja vauvan suhteessa koettu, on käytettävissä rakennusaineena isäsuhteessa. Luottavaisesti molempiin vanhempiin kiintyneet lapset näyttävät kehittyvän muita suotuisammin, tarkkaillessa leikki-ikäisten luovuutta, sosiaalisia taitoja ja pitkäjänteisyyttä. Lapsen persoonallisuutta ja tunnetaitoja vahvistaa vauvan ja äidin symbioottinen suhde ja lapsen sosiaalisia taitoja vahvistaa kiintymyssuhde isään. (Kinnunen 2005, 39.)

4.2 Lapsen kiinnittymisen ja kiintymyksen kohteet

Pieni lapsi muodostaa kiintymyssuhdeteorian mukaan tunnesiteen eli kiintymyssuhteen vanhempiin ja muihin perheen piirissä läheisiin ihmisiin ensimmäisen yhteisen vuoden aikana (Katajamäki & Gylden 2009, 232). Pieni lapsi kiintyy niihin, jotka hoitavat häntä omistautuen hänen hoidolleen ja säilyttävät häneen

psyykkisen ja fyysisen yhteyden. On osoitettu tieteellisellä tutkimuksella, että vauva voi muodostaa kiintymyssuhteen useampaan ihmiseen. Lapsella on tavallisesti ensimmäisinä ikävuosina kolmesta viiteen läheistä kiintymyssuhdetta yhtä aikaa. (Silvén & Kouvo 2010, 70–71.)

Tärkeimpiä edellytyksiä turvallisen kiintymyssuhteen syntymiselle on vanhemman sensitiivisyys eli halu ja kyky havaita lapsen viestejä ja vastata niihin oikealla tavalla ja ajoissa. On lapsen kehityksen kannalta ensiarvoisen tärkeää, että vanhempi on emotionaalisesti läsnä. Parhaimmassa tilanteessa vanhempi havainnoi lapsen viestejä tarkasti ja kykenee eheyttämään omat lapsuuden kokemuksensa vuorovaikutuksen rikastuttamiseksi. (Punamäki 2011, 112.)

Äidin reagoidessa nopeasti ja johdonmukaisesti vauvan tarpeisiin, lapsi oppii luottamaan, että aikuinen vastaa hänen tarpeisiinsa. Vauva tunnistaa aistiensa avulla äidin. Signaaleja äidin läheisyydestä ovat ääni ja tuoksu. Parhaiten lapsi rauhoittuu äidin sylissä. (Kinnunen 2005, 36–37.)

Vanhempiinsa turvallisesti kiintynyt lapsi kokee olevansa arvokas ja rakastettu. Vanhemmat ovat herkkiä lapsen viesteille ja lapsella on luottamus vanhempien antamaan tukeen kaikissa tilanteissa. (Katajamäki & Gylden 2009, 232.)

Kiintymyksen kohteen menetys vanhempien eron tai kuoleman takia voi aiheuttaa lapsessa syvää surua. Eroahdistus ilmenee Bowlbyn mukaan aluksi vastustuksena, sitten lapsen vaipumisena epätoivoon ja lopuksi kiintymyksen kohteen kieltämisenä ja irrottautumisena kiintymyksen kohteesta. Tämän vuoksi tärkeää avo- tai avioerojen yhteydessä olisi, että lapsen kiintymyssuhteet jatkuisivat. (Silvén & Kouvo 2010, 84–85.)

Äidit ilmaisevat keskimäärin enemmän myönteisiä tunteita ja herkkyyttä vauvan viesteille esimerkiksi hymyilemällä vauvalle. Isät leikkivät keskimäärin enemmän fyysisiä leikkejä, kuten hyppyyttävät lasta. Osa leikkitilanteissa ilmenevistä eroista vanhemmilla voivat syntyä äidin ja isän erilaisista näkemyksistä siinä, minkä tasoiseen vuorovaikutukseen lapsi pystyy osallistumaan. Isän ja vauvan yhteiset kokemukset työpäivän jälkeen ovat tärkeitä, koska näin he oppivat lei-

kin aikana löytämään yhteisen sävelen samalla tavoin kuin äiti ja vauvakin. (Haapakoski & Silvén 2010, 96.)

Isien mielestä, jotka ovat hoitaneet vauvaa kotona, kotiin jääminen on vaikuttanut myönteisesti isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Isät ovat lisäksi oppineet ymmärtämään lapsia sekä kodinhoitoon liittyviä vaatimuksia. Nykyaikaiset roolit siirtyvät myös sukupolvelta toiselle. Näyttäisi siltä, että koko perhe hyötyisi isän suuremmasta osallistumisesta lastensa hoitoon. (Haapakoski & Silvén 2010, 107.)

Miesten ja naisten omilta vanhemmiltaan saamaan kasvatukseen ja hoivaan liittyvät kokemukset nousevat mieleen erityisesti silloin, kun heistä tulee isiä ja äitejä. Osa aikuisista on mahdollisesti pohtinut jo aikaisemminkin omia lapsuuden kokemuksia, niiden merkitystä sekä tiedostanut niiden vaikutuksen oman identiteettinsä muodostumiselle ja persoonallisuutensa kehitykselle. (Kouvo & Silvén 2010, 113–114.)

Äidin ääni, sydämenlyönnit ja tapa liikkua tulevat vauvalle tutuiksi jo raskauden aikana. Tutut äänet ja liikkeet rauhoittavat vauvaa syntymän jälkeenkin ja muodostavat kiintopisteen uudessa ympäristössä. Lapsen hoitaja voi tarjota vauvalle ensimmäisten elinkuukausien aikana pehmeän siirtymän kohdunsisäisestä elämästä vähitellen itsenäisemmäksi muuttuvaan elämään pitämällä vauvaa ympäri vuorokauden fyysisesti lähellä. (Schön 2010, 25.)

4.3 Kiintymyssuhteen hyödyt

Ajatellaan, että läheisillä ihmissuhteilla on pitkäaikaisia vaikutuksia kehitykseen lapsuus- ja nuoruusiässä. Vanhemman kanssa vuorovaikutuksessa lapsi oppii säätelämään omia tunteitaan ja toimimaan toisten kanssa taitavasti. Suotuisan kehityskulun todennäköisyyttä näyttäisi lisäävän läheinen ja turvallinen suhde omiin vanhempiin vauvaiässä ja vähentävän epäsuotuisan kehityskulun todennäköisyyttä. (Ks. Silvén & Kouvo, 2008.) Tutkimus osoittaa, että tällainen kiintymyssuhde edistää lapsen ja vanhemman tasapainoista vuorovaikutusta leikki-

iässä ja sisarusten välisiä myönteisiä suhteita ja lapsen tullessa murrosikään jopa luottamusta vanhempiin. (Silvén & Kouvo 2010, 84.)

Vanhemman ja vauvan välinen yhteispeli ohjaa lapsen henkisen kehityksen lisäksi myös vanhemmuutta. Kanssakäymisen sujuessa, äiti ja isä saavat onnistumisen kokemuksia. Pukemiset, vaipanvaihdot, kylvetykset, nukkumiset ja ruokailut ovat kanssakäymistä, joissa varhainen vuorovaikutus mahdollistuu. Kanssakäymiset synnyttävät hyvien asioiden ilmapiirin, jossa sekä lapsi että vanhemmat voivat hyvin. (Katajamäki & Gylden 2009, 232.)

Sosiaalinen verkosto kasvaa lapsen kasvaessa, hänen muodostaessa uusia suhteita ikätovereihin ja aikuisiin erilaisissa lasten kerhoissa, päivähoidossa ja koulussa. Tämän hetkisen tietämyksen mukaan lapsen sopeutumista kodin ulkopuoliseen hoitoon auttaa turvallinen suhde omiin vanhempiin ja se edistää lisäksi myönteisen sosiaalisen kehityksen kulkua kaverisuhteissa. Lapsi voi kiintyä myös kavereihin ja se ei tarkoita, että kiintymys vanhempaan kadottaisi merkityksensä. Kiintymyksen kohde voi parhaimmillaan toimia niin lapsen kaverina kuin kasvattajana. (Silvén & Kouvo 2010, 84.)

Avaintekijöinä siinä, miten lapsi kokee vanhempana stressaavat tilanteet, ovat varhaiset elämäkokemukset. Turvallinen lapsuus osaltaan suojelee aivojen tervettä kehitystä ja lapsen myöhempää emotionaalista hyvinvointia. Vauvan kehitykselle vuorovaikutus on tärkeää, koska se vaikuttaa vauvan aivoihin. (Katajamäki & Gylden 2009, 232.) Uusimmat tieteelliset näkemykset korostavatkin, että turvallinen lapsuus suojelee osaltaan tervettä aivojen kehitystä ja lapsen emotionaalista hyvinvointia myöhemmin (Schön 2010, 26).

Fyysisen läheisyyden rauhoittava vaikutus lapseen on laajasti tunnettu tosiasia. Vastaamalla vauvan tarpeenilmaisuihin hoitaja myötävaikuttaa turvallisen kiintymyssuhteen kehitykseen. Tämä on puolestaan yhdistetty myönteiseen psyykkiseen kehitykseen, erityisesti jos lapsen tarpeisiin vastataan myös myöhemmissä kehitysvaiheissa. (Schön 2010, 28.)

Kun vauvan tarpeisiin vastataan herkästi ja pidemmittä viivytyksittä, lapselle syntyy turvallinen kokemus häntä hoitavista ihmisistä ja siitä maailmasta, jossa hän elää. Jos lapsi saa riittävästi hoivaa ja läheisyyttä vauvana ja hänen tarpeisiinsa vastataan, hänen perusturvallisuutensa muodostuu vahvaksi. Hän itenäistyy myös nopeammin verrattuna lapsiin, joiden läheisyyden tarpeisiin ei ole vastattu yhtä johdonmukaisesti. (Schön 2010, 28.)

Varhaislapsuuden kehityksen merkityksellisiä paikkoja ovat koti- ja päivähoitoympäristöt sekä sukulaissuhteet ja niiden vuorovaikutussuhteet. Lapsen luottaessa häntä hoitaviin aikuisiin lapselle syntyy perusturvallisuuden tunne. Tämä luo hyvän perustan ympäröivän maailman tutkimiselle ja oppimiselle. (Nurmi ym. 2008, 18–19.)

5 VANHEMMUUS

Yksilöllisyys on vanhemmuuden avainsana. Saman perheen vanhempien ja lasten välillä äitiys ja isyys toteutuvat monenlaisilla tavoilla. Jokainen lapsi on kuin yksi kolmion kärjistä ja hänen äitinsä ja isänsä ovat sen kaksi muuta kärkeä. Tärkeää olisi, että lapsella olisi tässä kovassa maailmassa kaksi juurta, joilla hän saisi kiinnittyä maaperään. (Sinkkonen 2003, 291–292.)

1930-luvulta lähtien on jaoteltu erilaisia tapoja ja tyylejä lasten kasvatukseen. Psykologian professorit Nancy Darling ja Laurence Steinberg määrittelevät vanhemmuus- tai kasvatustyylin vanhemman asenteiksi, jotka kohdistuvat lapseen. Ne välittyvät lapselle vanhemman toiminnan kautta ja ovat tilannekohtaisempien kasvatuskäytäntöjen pohjana. Heidän mukaansa vanhemmuustyyli ilmenee lapselle osaksi kasvatuskäytäntöjen kautta, mutta välittyy myös vanhemman ja lapsen keskinäisen vuorovaikutuksen tunneilmapiirinä. Vanhemmuustyylistä kertovat vanhemman eleet, ilmeet ja yleinen suhtautuminen lapseen. On todettu, että tietynlainen vanhemmuustyyli on melko pysyvä ominaisuus vanhemmalla. Sen on havaittu vaikuttavan lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa ajasta ja tilanteesta riippumatta. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48–49.)

Lastenlääkäri ja psykoanalyytikko Donald Woods Winnicottin mukaan riittävän hyvä vanhemmuus koostuu ennustettavuudesta, turvallisuudesta, vastuullisuudesta ja jatkuvuudesta. Vanhemmuus on prosessi. Vanhemmiksi ei valmistuta eikä vanhemmuutta voi vain suorittaa tai suoriutua siitä. Lapset tekevät vanhemmistaan vanhempia ja kasvattavat heistä aikuisia. Vanhemmaksi ja ihmiseksi kasvamisen edellyttää työtä, luopumisia ja ponnistelua. (Schmitt 2003, 320, 324.)

Vaikka vanhempi olisi hyvin tietoinen kasvattaja ja pyrkisi olemaan lämmin ja perusteleva vanhempi, väsymyksen ja muiden asioiden takia hän ei välttämättä kykene toimimaan haluamallaan tavalla. Psykologian professori Jay Belsky pi-

tää merkittävimpänä vanhemmuuteen vaikuttavana tekijänä vanhemman henkistä hyvinvointia. Vanhemmuuden laatu vaarantuu Belskyn mukaan eniten vanhemman psyykkisten voimavarojen pettäessä, esimerkiksi vanhemman ollessa stressaantunut. (Kivijärvi ym. 2009, 56.)

Vanhempana toimitaan tietyssä kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa tilanteessa. Eri kulttuureissa vallitsevat erilaiset, mutta samalla myös muuttuvat käsitykset vanhemmuudesta, perheestä ja kasvatuksesta. Kutakin yhteiskuntaa koskevat tietyt arvot, normit, sosiaalipolitiikka, instituutiot ja lainsäädäntö. (Schmitt 2003, 306.)

Vanhemmuuden tehtävänä on äitiyden ja isyyden siirtäminen osaksi lapsen omaa persoonaa siten, että hän aikuistuttuaan toimii hyvänä isänä ja äitinä itselleen eli huolehtii asuinympäristöstään, vaatteistaan ja ruuastaan. Aikuisten tehtävänä on vaatia, että kotitöihin osallistuvat kaikki. (Sinkkonen 2003, 294.)

Kasvatusmenettelyjen valinnassa ohjaavat vanhempien arvot, uskomukset ja päämäärät sekä lapsen ikä, sukupuoli ja kehitystaso. Kodin kasvatusilmapiiri muodostuu etenkin vanhempien persoonallisuudesta, kasvatususkomuksista, perheenjäsenten keskinäisistä vuorovaikutussuhteista sekä lasten käyttäytymisen rajoittamisen ja valvonnan määrästä. (Hirsjärvi, Laurinen & tutkijaryhmä 2000, 30.)

5.1 Vanhempana

Yritys estää lasta joutumasta pulaan on rajojen asettamista. Lastaan rajoittamalla vanhempi pyrkii estämään tätä tekemästä jotain sellaista, josta aiheutuu todennäköisesti jotakin haittaa. Tätä haittaa lapsi ei kypsymättömyytensä ja vähäisen elämäkokemuksensa vuoksi osaa ennakoida. (Sinkkonen 2003, 295.)

Vanhemmuus on todella vakava asia, joka toteutuu kuitenkin jokapäiväisen arjen pienissä asioissa. Vanhemmuuden tuoksua voisi kuvailla pestyn pyykin ja lettujen tuoksuksi, johon kuuluvat niin hyvät kuin huonot hetket. Vanhemmuus alkaa ensimmäisen lapsen syntyessä. Äidit ja isät ovat itse olleet lapsia, per-

heenjäseniä ja suvun jäseniä ennen tätä. Vanhemmuuden kohteena olemisessa ovat juuret omalle vanhemmuudelle. (Schmitt 2003, 299; Sinkkonen 2003, 307.)

Jokaisella yksilöllä on ainutkertainen perimä ja synnynnäisten ominaisuuksien ainutlaatuinen pääoma. Sekä ympäristö että perimä vaikuttavat yksilön kehitykseen. Keskinäisessä vuorovaikutuksessa ne voivat vahvistaa toisten vaikutusta sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan sekä myös tasoittaa toisen vaikutusta. (Schmitt 2003, 308.)

Erilaisten lasten ja vanhempien välillä vanhemmuus rakentuu eri tavoin. Se tarkoittaa, että riittävän hyvän vanhemmuuden taustalla on avoimuutta, joustavuutta, luovuutta, erilaisuuden sietämistä sekä yritystä perheen jokaisen lapsen ymmärtämiseen. Hyvää vanhemmuutta ei ole se, että antaa aina periksi, koska haluaa pitää hyvät välit lapseen. Vanhemman tehtävä ei ole olla lapsen kaveri. On aivan tavallisen ydinperhearjen suuri haaste, että kumpikaan vanhemmista ei kuormittuisi liikaa, jaksaisi hoitaa velvoitteensa ja olisi tyytyväinen sukupuolen mukaiseen roolijakoon. (Schmitt 2003, 309, 311; Huttunen 2001, 74.)

Vanhemmilla on erilaiset mielikuvat ja käsitykset lapsesta. Erityisesti raskauden aikana kehittyvä ”mielikuvavauva” ja oikea vauva saattavat olla hyvinkin erilaisia. Vanhemmuudessa on oikeastaan kyse toisen ihmisen vastaanottamisesta, rakastamisesta ja hyväksymisestä ehdoitta, juuri sellaisena kuin hän on vaikka vauva olisi kuinka erilainen mielikuvavauvaan verrattuna. (Schmitt 2003, 312.)

Nykyisessä kulttuurisessa ajattelutavassamme pyritään ”lapsiystävällisyyteen”. Lasten etu ja tarpeet pyritään ottamaan yhteiskunnassamme ensisijaisesti huomioon. Lapset ymmärretään herkeksi ja suojeltaviksi pieniksi ihmisiksi, mutta suhteessa aikuisiin kypsymättömiksi ja kehittymättömiksi. Lapsuus ja aikuisuus ovat erottuneet toisistaan yhä enemmän elämän kausina ja psykologisina elämänvaiheina. Huolestuneita ollaan samalla kuitenkin lapsuuden kapenemisesta, jopa häviämisestä. Yhteiskunnan muutokset uhkaavat vakiintunutta tapaa ymmärtää, mitä lapsuus on. (Miettinen & Väänänen 2000, 67.)

Vanhemmuus edellyttää kykyä asettaa lapsen paras oman itsensä edelle. Lapset kaipaavat aivan tavallista arkea, tavallista läsnäoloa, tavallisia rutiineja, olemista ja laiskottelua. Lapsi tarvitsee molempia vanhempiaan eli kypsiä aikuisia. (Schmitt 2003, 313–315.)

Vanhemmat vaikuttavat vauvaan ja vauva vaikuttaa isäänsä ja äitiinsä. Aikuisen omat varhaiset kiintymyskokemukset vaikuttavat koko elämän ajan ja kiintymyssuhteiden laadulla on taipumus sukupolvelta toiselle siirtymiseen. (Schmitt 2003, 316, 318.)

5.2 Äitiys

Äidiksi ja isäksi tulemiseen liittyy voimakkaita kulttuurisia ja sosiaalisia arvoituksia ja merkityksiä, joilla on vaikutusta erityisesti naisen elämään jo raskausaikana. Lapsen hyvinvoinnista ja hoidosta vastuun kantaminen on vanhemmuuden keskeinen tehtävä, johon äidiksi ja isäksi tulevien pitäisi kasvaa. Eri sukupuolta olevien parisuhteessa nainen ja mies ovat raskauden alkaessa nykyisen usein samassa tilanteessa siten, että molemmat ovat kouluttautuneita ja työelämässä olevia eikä kummallakaan ole paljon kokemusta lastenhoidosta. Suurin ero heidän välillään on, että raskauden aikaiset muutokset tapahtuvat naisen kehossa, joten odotusaika on kokemuksellisesti erilainen naiselle ja miehelle. (Sevon & Huttunen 2002, 72.)

Vaativana äidin tehtävänä on pitää vauva hengissä sekä fyysisesti että psyykkisesti. Vauvalle ravinnon antaminen on enemmän kuin vain imettämistä. Se on myös psyykkisen suhteen rakentumisen väline. Vuorovaikutussuhteen näkökulmasta kaikella äidin vauvalleen osoittamalla hoivalla on samalla tavalla syvempiä merkityksiä. Yhteyden muodostuttua äidin ja lapsen välille, se rakentuu ja kasvaa vuorovaikutuksessa. Antaakseen lapselle psyykkisen elämän eväitä, äiti tukee ja kannustaa lasta hyötymään tästä vuorovaikutuksesta. Äiti heittäytyy suotuisassa tilanteessa ensin kokonaan äitiään tarvitsevan lapsen käytettäväksi ja hiljalleen irrottautuu kohtuullisen käytettävyyden tilaan. Kokoajan lapsi säilyy äidin mielessä omana erillisenä persoonanaan. Tällä tavoin lasta kunnioitetaan

sekä tarvitsevana että itsenäisyyteen pyrkivänä erillisenä ihmisenä. (Sinkkonen 2001, 86–87.)

Äitiyttä voidaan tarkastella kulttuurisesti ja historiallisesti muuttuvana suhteena, jossa yksilö hoitaa ja hoivaa toista. Äitinä toimiminen tapahtuu aina tietyssä sosiaalisessa ympäristössä, johon vaikuttavat niin henkiset kuin materiaaliset voimavarat ja rajoitukset. Äitiys on yhteiskunnallisena instituutiona merkittävän naisen aseman määrittäjä ja säätelijä. Se näyttäytyy esimerkiksi siinä, että lapset tulee synnyttää ja kasvattaa yleisesti hyväksytyllä tavalla. (Hirsjärvi ym. 2000, 18–19.)

Lapsi on riippuvainen aikuisesta perushoivan, hyväksynnän sekä rakkauden suhteen. Luottamussuhde äitiin mahdollistaa muut luottamussuhteet. Uuden äidin on pystyttävä tulkitsemaan vauvansa tunnetilat ja tarpeet oikein. Äidille kehittyy valmius tähän vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. Äiti tietää, milloin vauva itkee nälästä, milloin kivusta ja milloin pelosta, vaikka muista vauvan itku kuulostaisi kaikissa tilanteissa lähes samanlaiselta. Lapsi tarvitsee kuulluksi ja ymmärretyksi tulemista. Äiti on hyvin pienelle vauvalle hänen tulkkinsa. Äiti tietää sen, mitä lapsi milloinkin tarvitsee. Äiti osaa erottaa milloin vauva on vailla ruokaa ja milloin seurustelua. Tästä johtuen niin pienet kuin isommatkin lapset ovat äidistään riippuvaisia. Ollakseen itselleen olemassa, lapsen on oltavana ensin olemassa äidille ja pysyttävä äidin mielessä. (Sinkkonen 2001, 23, 45, 53, 55.)

Monien ”edistyksellisten” tahojen arvossa pitämän pikkulapsitutkimuksen auktoriteetin Daniel Sternin mukaan äidiksi tullessaan nainen kohtaa monta haastetta. Ensimmäinen ja tärkein on, miten hän selviytyy pitämään vauvan hengissä. Stern nimittää tätä elämän ylläpitämisen teemaksi. Vasta äidiksi tulleen naisen mielessä on muun muassa seuraavia kysymyksiä: saakohan vauva riittävästi ruokaa? Hengittääkö vauva? Tarkoittaako tämä itku, että siihen sattuu? Toinen tärkeä haaste on varhaisen suhteessa olemisen kyky. Vauvan avuttomuuden ja täydellisen riippuvuuden vuoksi äiti joutuu ottamaan sille tilan mieleensä ja laittamaan asiat uuteen tärkeysjärjestykseen. Äidin haasteista kolmas on sellaisen

tukiverkoston luominen, joka antaa hänelle mahdollisuuden kahdesta ensin mainitusta tehtävästä suoriutumiseen. (Sinkkonen 1998, 61–62.)

Pienen lapsen ollessa hädissään tai turvaton, hän hyötyy läsnä olevasta äidistä. Lohdutuksen ja turvan ollessa riittävää, luottamus kasvaa. Kaikenikäisille lapsille on tärkeää, ettei äiti hylkää lasta silloin, kun tämä on toiminut väärin. Lapsi tarvitsee itsensä kokoamiseen aikuista aina, kun hänellä on itseään isompi tunne, myönteinen tai kielteinen. (Sinkkonen 2001, 124.)

5.3 Isyys

Äidin ja vauvan kiinteä tunneside ja äidin hoivatehtävä ovat olleet ymmärrettäviä ja melko yksiselitteisiä, mutta isyys riippuu paljon enemmän kulttuurista ja ympäristöstä. Länsimaissa on puhuttu jo jonkin aikaa hoivaisyydestä, mutta joissain toisissa kulttuureissa ajatuskin siitä on hyvin vieras. (Sinkkonen 2011, 115.)

Isyyden ytimessä on isän ja lasten välinen suhde. Isyys määrittyy kuitenkin myös sukupuolten välisen työn-, vallan- ja vastuunjaon kautta. Perheen sisäinen sukupuolisopimus on tärkeä vaikuttaja isyyteen ja äitiyteen liittyvien kokemusten jäsentämisessä. Isiensä tavoin miehet eivät voi ongelmitta rajata vanhemmuuttaan ”kuriagenttina” toimimiseen tai elättäjän rooliin. Tässä ajassa valitseva perheideologia, jaettu vanhemmuus, kyseenalaista tarkan rajan miesten ja naisten välillä sekä kannustaa miehiä ottamaan vastuuta lapsista ja heidän huolenpidosta. (Korhonen 2004, 257, 262.)

Tasa-arvoinen työnjako ei ole kuitenkaan aina helppoa. Monen miehen työura saattaa olla kiireinen ja voi olla, että talokin on rakenteilla. Perheen ja työn välillä tasapainottelu ei ole yksinkertaista. Se vaatii suunnittelua ja kompromisseja. (Katajamäki & Gylden 2009, 191.)

Freud ja muut psykoanalyysin isät, kuten Karl Abraham ja Sandor Ferenczi katsoivat isän olevan keskeinen vaikuttaja lapsen kehityksessä. Heidän mukaansa isä astuu kuvaan kuitenkin vasta lapsen ollessa neljän tai viiden vuoden ikäinen.

Kyse on niin kutsutusta oidipaalivaiheesta, jolloin lapsi havahtuu huomaamaan vanhempien suhteen erityislaadun ja jäädessään tuon suhteen ulkopuolelle lapsi kokee pienuutensa. Poika toivoo valloittavansa äidin itselleen ja isän tehtävänä on leikata poikansa viltteiltä kuvitelmailta siivet ja pystyttää lapsen ja aikuisen välille sukupolvia erottava este. Kirjailija Alberto Moravia tiivistä oiidipaalutilanteen olemuksen sanomalla, että siinä äiti muuttuu naiseksi ja isä mieheksi. (Sinkkonen 2011, 116.)

Uudempi tutkimus ja uudempi psykoanalyttinen näkemys on todennut, että isä voi luoda lapseensa yhtä läheisen ja lämpimän suhteen kuin äiti. Vauva pystyy erottamaan jo hyvin pienestä saakka isän äidistä. Lapsi luo suhteen kahteen erilaiseen vanhempaan, jotka voivat molemmat täyttää hänen samanlaiset tarpeensa. Parhaimmillaan jaettu vanhemmuus on vanhempana olemisen jakamista kaikilta osin siten, että kaikkia tehtäviä tulee niin isälle kuin äidille. (Huttunen 2001, 77, 176.)

Hyvän isän kriteerinä pidetään nykyisin lapsen hoitoon osallistumista. On kuitenkin totta, että äidin ja isän jakaessa vastuun lapsen hoidosta, kaikki voittavat. Lapset tutustuvat miehen tapaan ajatella, pojat löytävät helpommin aikuisina oman hoivapuolensa, poikien ihmissuhdetaidot paranevat ja tytöt osaavat aikuisina odottaa miehiltä hellyyttä ja hoivaa eivätkä tyydy vähempään. Isän osallistuessa lasten hoitoon äiti saa vapaa-aikaa. Lapset saavat turvan kahdelta huolehtivalta vanhemmalta. Puolisoiden ymmärtäessä toistensa kokemusmaailmaa ja työnjaon ollessa tasa-arvoinen parisuhteet paranevat. (Katajamäki & Gylden 2009, 191.)

On olemassa neljä erilaista isyyssyyppiä: biologinen, juridinen ja sosiaalinen sekä psykologinen isyys. Biologisella isyydellä tarkoitetaan isän biologista suhdetta lapseen. Lapsi on saanut puolet perimästään biologiselta isältään. Juridinen isyys tarkoittaa isyyden oikeudellisia puolia eli sitä kenellä on virallisesti oikeuksia ja velvollisuuksia lasta ajatellen. Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan arjen elämistä yhdessä lapsen kanssa sekä hoivan, ajan ja huolenpidon antamista lapselle. (Huttunen 2001, 58–60, 62.)

Psykologisen isyyden määrittely on isyyden käsitteistä haastavinta. Psykologinen isyys määrittyy sen mukaan, ketä lapsi pitää isänään, keneen hän turvaa, keneen on kiintynyt sekä kenellä on vaikutusvaltaa suhteessa hänen kasvatukseensa. Miehen näkökulmasta psykologisen isyyden olemassaolon voi tunnistaa silloin, kun lapsella on miehelle monia tunteisiin pohjaavia merkityksiä siten, että mies kokee lastaan kohtaan erityistä halua suojella, hoivata, tukea henkisesti, auttaa, viettää aikaa yhdessä ja olla lähellä. Tällöin isän ja lapsen välille on muodostunut kiintymyssuhde, joka muistuttaa äidin ja lapsen välillä tunnistettavaa samankaltaista suhdetta. Psykologisen äitiyden ajatellaan yleisesti syntyvän lapsen odotuksen, synnytyksen, imetyksen ja hoidon myötä itsestään. On siis pääteltävissä, että mikäli isä on erilaisissa pienokaisen hoitotilanteissa läsnä heti lapsen syntymästä lähtien, niin psykologinen isyys syntyy näin ollen itsestään. (Huttunen 2001, 64–65.)

Lastenhoito muuttaa isää tai ainakin vaikuttaa isään vahvasti. Eläminen lasten kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa, laittaa isän elämän suurten kysymysten kanssa vastakkain. Peilaamalla maailmaansa lapsiinsa isä joutuu kysymään asioiden merkitystä, pohtimaan omien tottumuksiensa perustaa. (Kolehmainen 2004, 99.)

Isyyden isona muutoslinjana voidaan pitää isyyden pehmentymistä, perheen-elättäjäyydestä on alettu siirtyä hoivaavaa isyyttä kohti. Miehiltä alettiin hiljalleen vaatia ja vaaditaan edelleen osallistumista perheidensä arkeen aikaisempaa enemmän. Isyys on tullut kulttuurisesti monipuolisemmaksi ja joustavammaksi kuin ennen, vaikka ristiriidat uuden ja vanhan välillä ovat läsnä sekä kulttuurien että perheiden arkielämänkin tasolla. On alettu odottaa, että miehet sisäistäisivät naisten hoivamaailmasta vähintäänkin osia. Isyyden muuttuminen joustavammaksi on tuonut mukanaan hoivaavat, lastenhoitoon aktiivisesti osallistuvat isät, joita kaikki isät eivät kuitenkaan ole. (Kolehmainen 2004, 89, 91–92.)

Kaksivanhempaisen perheen isyyttä kutsutaan ydinperheisyydeksi. Tällöin isä on kaikille lapsilleen niin biologisesti, juridisesti kuin sosiaalisestikin isä. Todennäköisesti hän on myös psykologinen isä lapsilleen, lapsilla on häneen tunnelähtöinen kiintymyssuhde ja lapset pitävät häntä isänä. (Huttunen 2001, 69.)

Isä voi tehdä samoja asioita kuin äitikin niin halutessaan, mutta hänen tulee noudattaa sukupuolensa mukaisia suuntaviivoja. Isä toimii vanhempana omalla tavallaan miehenä. Isän hoitaessa lapsiaan, hänen toimintansa muodostaa tällöin jatkumon muiden elämänalueidensa kanssa. Isä tuo mukanaan itselleen tutut, tavalliset toimintatapansa ja asenteensa, kotiympäristöön lapsia hoitaessaan. (Kolehmainen 2004, 103.)

Ydinperheessä vanhemmuutta voidaan toteuttaa myös ilman eriytyneitä sukupuolten mukaisia rooleja. Jaettu vanhemmuus, jossa molemmilla on samanlainen vastuu sekä taloudesta että lasten ja kodin hoidosta, sopii ydinperheeseen aivan yhtä hyvin, vaikka ei mahdollisesti sovikaan perinteiseen ydinperheideologiaan. On kuitenkin tärkeää nähdä jaetun vanhemmuuden ja siihen kuuluvan sitoutuneen ydinperheisyyden suorat edut niin äidille ja lapsille kuin myös miehelle itselleen. (Huttunen 2001, 75.)

Osallistuvaa isyyttä ei toteuteta itsekeskeisesti, vaan aina suhteessa lasten etuun. Lapsistaan vastuuta ottaessaan isä ikään kuin vastaa lastensa esittämään moraaliseen velvollisuuteen heistä huolehtimiseen. Ajan antaminen ja vastuunottaminen kuuluvat tähän. Tutkimukset, jotka käsittelevät lastenhoitoa, osoittavat isien voivan olla yhtä hyviä hoitajia kuin äiditkin. Isän on myös mahdollista luoda symbioottinen suhde lapseensa. Miehet, jotka keskittyvät lastenhoitoon, oppivat tekemään saman minkä naisetkin. (Kolehmainen 2004, 96–97.)

Psykologi Michael Lamb kollegoineen on esittänyt, että isän osallistumisen määrän selkeyttämiseksi osallistumisen käsite pitäisi jakaa kolmeen osaan: vastuullisuuteen, vuorovaikutukseen ja saatavilla oloon. Lambin mukaan vastuullisuutta ei ole helppo määritellä, mutta se on tärkeysjärjestyksessä jopa ennen vuorovaikutusta ja saatavilla oloa. Siihen kuuluu lapsen ja kodin asioista huolehtiminen sekä erilaisten päätösten suunnittelu ja toteutus. Se on ”arjen pyörittämistä”, kokonaisuuden huomiointia ja arjen ylläpitoa. Vuorovaikutus kuvaa suoraa kontaktia isän ja lasten välillä, huolenpitoa, lapsen kanssa olemista ja yhteisiin toimiin osallistumista. Saatavilla olo kuvastaa isän luokse pääsyä, ”kotona olemista” eli vuorovaikutusta lasten kanssa. (Korhonen 2004, 255.)

6 LAPSI JA LAPSEN HENGELLISYYS

6.1 Pienen lapsen hengellisyys

Lapsi jakaa pienenä uskon maailman vanhempiensa kanssa. Hän uskoo siten, kuin vanhemmatkin uskovat. Lapsi oppii asioita, jotka ovat hänen vanhemmilleen tärkeitä. Usko on lapselle itsestään selvä osa hänen elämänsä, jos se on sitä hänen vanhemmilleen. Jokaisessa lapsessa on hengellisen elämän idut valmiina jo vauvana. Usko on lapsessa kuin pieni silmu, joka kukkaan puhjetakseen ja kasvaakseen tarvitsee hoitoa. Se, pääsevätkö nuo idut kasvamaan, riippuu lapsen elinympäristöstä. Lapsi uskoo aidosti alle kouluikäisenä, jos hänelle tärkeät ihmiset elävät suhteessa Jumalaan. Kuitenkin lapsen uskon kasvun tueksi riittää, jos lapsella on yksikin hänelle tärkeä aikuinen, joka elää uskoaan hänen lähellään, virittää uskonnollisia kysymyksiä ja uskonnollista ajattelua, saattelee häntä kokemaan uskoa elämyksellisesti. Jos uskonelämä on vanhemmille vierasta, isovanhemmat, kummi, kerhonohjaaja tai pyhäkoulunopettaja voivat olla näitä aikuisia. (Kinnunen 1996, 14–15.)

Lapsella saa olla oma konkreettinen käsityksensä Jumalasta. Meidän aikuisina ei tule vahvistaa sitä, mutta ei myöskään korjailla lapsen ajattelua sanomalla esimerkiksi, ettei Jumala ole sellainen kuin lapsi kuvittelee, vaan että Jumala on henki, koska silloin lapselta katoaa kiinnekohta oman ajattelunsa ja Jumalan välillä. Voimme kertoa lapselle Jumalan teoista. Jeesusesta puhuminen tuo Jumalan teot lähemmäksi lasta. Näin lapsen jumalakuva alkaa hiljalleen saada laajempia ulottuvuuksia. Ne varhaiset kokemukset ja tunteet, joita lapsella on elämästään täällä maailmassa, vaikuttavat hänen jumalakäsityksensä rakentumiseen. (Kinnunen 1996, 18; Tamm 2002, 15.)

Kirkkovuoteen kuuluvien juhlapyhien viettoon voi luontevasta liittää kotona uskonnollista sisältöä. Lapselle voi opettaa kristinuskon sisältöä juhlien kautta. Lapsen oppiessa juhlien kristillisen merkityksen, esimerkiksi joulu merkitsee hänelle muutakin kuin lahjoja. Lasten osallistuminen juhlan valmisteluihin on tär-

keää. Lapset odottavat toistuvia perinteitä, jotka ovat jääneet heidän mieleensä. (Hiilamo 2007, 115.)

Suomalaisessa kulttuurissa juhlapyhien vietossa on niin uskonnollisia kuin myös ei-uskonnollisia tapoja. Lapsi elää joulun voimakkaimmin alle kouluikäisenä. Hän elää niin syvästi, että myös aikuinen kokee lasten läheisyydessä pääsevänsä osalliseksi oikeasta joulusta. Vaikka lapsen ajattelu ei ylläkään vielä joulun sanoman ymmärtämiseen, niin alle kouluikä on parasta maaperää sisäistää joulun sanoma. Lapsen oppiminen nivoutuu toimintaan. Kaikki, mihin lapsi saa osallistua kokemalla ja tekemällä, auttaa häntä oppimaan ja muistamaan. (Kinnunen 1996, 76, 80–81.)

6.2 Lapsen hengellisen kasvun tukeminen

Tunne-elämykset ovat varhaislapsuuden uskonnollisuudessa voimakkaimmin painottuneita. Kristilliset käsitteet ”rakkaus”, ”huolenpito” tai ”turvallisuus” saavat merkityksensä siitä, millaisia ovat lapsen läheiset ihmissuhteet. Lapsen mielessä turvallinen olo sylissä tai lämmin kosketus iltarukouksen aikana yhdistyvät Jumalan hyvyyteen. Kun lapsen suhde vanhempiinsa on turvallinen, niin lähellä Jumalaa ja hänen huolenpidossaan on samanlaista kuin äidin lähellä, kun hän rukoilee tai isän sylissä, kun isä lukee Jumalasta. Tämä elämän alkuvaihe säilyy ihmisen alitajunnan lokeroissa koko hänen elämänsä ajan. Se on pyhää aikaa, johon ihminen palaa myöhemmin takaisin jumalanpalveluksissa ja muissa uskonnollisissa juhlahetkissä. (Kinnunen 1996, 16; Tamm 2002, 15.)

Lapsen minäkuvan tervettä kehitystä ja elämän tarkoituksen etsintää on mahdollista tukea kotona annettavalla kristillisellä kasvatuksella. Lapsen kehitystä tukee kodin ilmapiiri, jossa voidaan luonnollisesti hiljentyä. Lapsen elämän varhaisimmat vuodet ovat kaikkein tärkeimpiä kehityksen aikoja. Lapsi muodostaa niiden aikana käsityksen siitä, miten luotettava ja turvallinen tämä maailma ja sen ihmiset ovat. (Hiilamo 2007, 111.)

Monet eri suuntauksia edustavat tutkijat ovat tutkineet lapsen jumalakäsityksiä. Merkittävimmät näistä suuntauksista ovat psykoanalyttinen ja kognitiivinen. Lapsen jumalakäsityksen kehitystä ja sen alkuperää on tutkinut psykoanalyttinen suuntaus. Tutkijoiden mukaan lapsen käsitykset Jumalasta ja erityisesti niihin liittyvät tunteet, ovat lähtöisin varhaisista kokemuksista, joita lapsella on ollut vauvaiässä suhteessa omiin vanhempiinsa. Jumalasuhteeseen peilautuu se miten kokee itsensä, millainen itsearvostus on tai miten on kokenut tulleen kohdatuksi tai kohdelluksi. (Sinkkonen 2001, 25; Tamm 2002, 10.)

Mahdollisuudet kasvatukselle alkavat sylistä. Sylin puuttuessa kasvatuksen mahdollisuudet menetetään. Vanhemmilta saatu rakkaus ja huolenpito ovat sen edellytyksiä, että heidän arvomaailmansa välittyy lapsille. Vanhempien ja lasten yhdessä viettämä aika ja yhteinen tekeminen ovat luomassa ilmapiiriä, jossa lapset tuntevat, että heistä välitetään. Monissa perheissä äiti on vanhemmista uskonnollisesti aktiivisempi. Lapset osallistuvat hänen kanssaan seurakunnan toimintaan. Lapsilla on erilaisia tunnekokemuksia isästä. Tämän vuoksi viisasta on käyttää Jumalasta nimitystä Jumala ja puhua varovaisesti Taivaan Isästä. Toinen vaihtoehto on tehdä lapselle selväksi, että Taivaan Isä on toisenlainen kuin maalliset isämme. Isättömistä ihmisistä jotkut ovat kuitenkin kertoneet sen merkinneen heille hyvin paljon, että heillä oli tietoisuus siitä, että heilläkin on Isä, vaikka maallista isää ei olisi tai se olisi hylännyt heidät. (Kinnunen 1996, 46–56.)

Psykoanalyysin kehittäjä, lääkäri ja tutkija Sigmund Freud, uskoi ihmisen luovan Jumalasta itselleen sisäisen mielikuvan. Freudin mukaan tämä mielikuva syntyy niistä tunteista, tarpeista ja toiveista, joita lapsella on suhteessa isäänsä. Freudin teoriassa, se miten lapsi on isänsä kokenut, vaikuttaa ratkaisevasti lapsen jumalakäsityksen muotoutumiseen. Freud mainitsee vain pojan suhteen isään, puhuessaan lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta, josta muodostuu ajan kuluessa jumalakäsityksen esikuva. Freud ei kerro, miten tyttöjen jumalakuva muodostuu eikä sitä, miten myös äiti voisi olla lapsen jumalakäsityksen esikuvana. Pieni lapsi siis luo Freudin mukaan itselleen oman Jumalansa isä esikuvanaan. Poika rakastaa ja pelkää isäänsä, siten kuin aikuinen sekä rakastaa että pelkää Jumalaansa. Freud eli aikana, jolloin miehet hallitsivat ja vaikuttivat

voimakkaasti yhteiskuntaan ja varmaankin tästä johtuen mielenkiintoa ei ollut tyttöjen uskonnollisuuteen ja heidän jumalakuvaansa. (Tamm 2002, 11–12.)

Monet Freudin aikalaiset vastustivat hänen näkemyksiään, mutta vuonna 1959 niihin paneutui Erik Homburger Erikson. Erikson on tunnettu psykoanalyytikko, joka on tutkinut varhaislapsuuden tunnekokemuksia. Eriksonin mukaan ihmisen aivan ensimmäiset luottamuksen, rakkauden, suojelun ja huolenpidon kokemukset luovat perustan hänen tulevalle jumalakuvalleen ja jumalakäsitykselleen. Hänen mukaansa ensimmäiset lapsen tunnekokemukset ja hänen ja vanhempien välinen vuovaikutus synnyttävät siemenen ihmisen kyvylle toisen ihmisen rakastamiseen. Kyseinen suhde voi olla suhde omaan vanhempaan, johonkin toiseen tärkeään ihmiseen tai Jumalaan. Lapsen jumalakäsityksen syntymisessä molemmat vanhemmat ovat Eriksonin mukaan tärkeitä. Heillä on tärkeä vaikutus lapseen, lapsen sisäisille kuvitelmaille ja myöhemmin aikuisen persoonalliseen jumalakäsitykseen. (Tamm 2002, 12–13.)

Eriksonin mukaan lapsen varhaisvuosina rakentama kuva Jumalasta muuttuu ja kehittyy myöhemmin, lapsen joutuessa tekemisiin kulttuurinsa uskonnon oppien ja tapojen kanssa. Vähitellen hänen persoonallinen jumalakäsityksensä yhdistyy uskonnon kuvaamaan jumalakäsitykseen ja kehittyy henkisellä tasolla korkeammalle. (Tamm 2002, 13.)

Äiti-uskonnon vaiheeksi on joskus kutsuttu lapsen ensimmäisten ikävuosien uskonelämää. Nimi voi olla yhtä hyvin isä-uskonnon vaihe, mikäli isä hoitaa lasta enemmän kuin äiti. Lapsi mieltää vanhempien uskonelämän osaksi itseään, koska kaikki muukin vanhempien elämässä on yhteistä lapsen kanssa. Uskominen on lapselle maailman luonnollisin asia, jos se on hänen ympäristölleen sitä. (Kinnunen 1996, 17, 19.)

Kirkkoon voi ottaa pienille lapsille mukaan ajankuluksi katselukirjan, pehmolelun ja tarpeen vaatiessa jotakin syötävää. Mielessä kannattaa kuitenkin pitää, ettei jumalanpalvelus ole ruokailu- eikä leikkipaikka. Lapsikin oppii sen vähitellen. Vanhemmat toimivat viisaasti, jos menevät reilusti kirkon etupenkkeihin lasten kanssa. Tällöin lapsilla on katseltavaa niin edessä kuin takana. Lasten ottami-

nen mukaan kirkkoon vaatii viitseliäisyyttä vanhemmilta, koska oma keskittyminen ja hartaus voi jäädä hyvin vähäiseksi. Sillä on kuitenkin oma siunauksena lasten ja vanhempien elämässä. Vanhemmat hoitavat luottamustehtävää ja ovat toteuttamassa Jeesuksen kehotusta: ”Sallikaa lasten tulla minun tyköni”. (Kinnunen 1996, 92, 94.)

Lapsen ollessa alle kouluikäinen, on luonnollista, että kaikki lähtevät kirkkoon. Jos kirkossakäynti opitaan pienenä, se muistetaan myöhemminkin. Toiveena on, että lasten kirkossakäynnit herättävät myönteisiä tunnekokemuksia, niin että lapsi kokee olevansa tervetullut ja ajattelee, että sinne on mukava mennä uudelleen. Perhekirkot ja lasten kirkkohetket on pyritty suunnittelemaan lapsen jaksamista ajatellen. Alle kouluikäinen omaksuu mallioppimisen avulla vanhempiensa uskon ja uskonnollisia tapoja. Siihen siirtykö usko lapseen pysyvästi vaikuttaa paljon se, millainen tunnekokemus liittyy lapsuuden uskoon. (Kinnunen 1996, 21–23.)

Annettaessa lapselle hengellisiä kokemuksia, erittäin suuri vaikutus on ulkoisilla puitteilla ja tradition välittäjillä. Tulee huolehtia siitä, että ympäristötekijät ovat positiivisia ja traditioita välittävien henkilöiden suhde traditioon on mahdollisimman turvallinen ja vahva. Siten pystytään opettamaan asenteita ja käsitteitä positiivisesti nuoremmille sukupolville. (Holm 2004, 43.)

Lasta halutaan lähestyä tämän omista lähtökohdista käsin myös kirkossa. Lapsen ymmärrystä palvelevat elämykselliset elementit. Sanottavan käsittämisen tekee helpommaksi havainnollistaminen. Osallistuminen esimerkiksi kirkon koristeluun, kaikulauluun, kulkueeseen, kolehdin viemiseen, rukoilemiseen tai tekstien lukemiseen auttaa lasta kokemaan itsensä tärkeäksi osaksi jumalanpalvelusta. (Kinnunen 1996, 95.)

6.3 Kodin hengellinen kasvatus

Lapsen uskonnollisessa kasvatuksessa on olennaista, millainen kokemus lapselle Jumalasta välittyy. Tärkeämpää lapselle on, millaiset ihmiset Jumalasta ja

Jeesuksesta puhuvat, kuin mitä he sanovat. Aikuisten välittämä huolenpito ja lämpö arkipäivän elämässä synnyttävät myönteisen kokemuksen uskosta. Jeesus itse näytti esimerkin lasten kohtaamisesta. Äidit olivat tuoneet hänen luokseen lapsia. Äitien toiveena oli, että Jeesus tekisi samanlaisen vaikutuksen heidän lapsiinsa kuin hän oli heihin itseensä tehnyt. Jeesus otti lapset vastaan ja puhui heille kielellä, jota lapset ymmärsivät: hän otti heidät syliinsä, kosketti ja siunasi heitä. Raamattu ei kerro, että Jeesus olisi sanonut lapsille jotakin. Lasten kohtaaminen ja kohtaamisesta välittynyt tunnekokemus oli tärkeämpää. (Kinnunen 1996, 21.)

Lapsen uskonnollinen kehitys on sidoksissa vahvasti varhaislapsuuden ihmissuhteissa saatuihin tunnekokemuksiin. Muutenkin lapsen koko elämä rakentuu tunne-elämän varaan. Lapsen käsitykset Jumalasta perustuvat kokemuksiin, joita hänellä on ollut varhain omista vanhemmistaan. Lapsen tarpeet täyttävässä, rakastavassa hoidossa lapsi kokee vanhempaansa turvallista yhteyttä. Lapsen jumalakuvan ja jumalasuhteen kokemisen perusta on tässä yhteydessä. Lapsen ensimmäinen hengellinen kokemus on turvallinen yhteys vanhempaan. Lapsen mielessä Jumalan rakkaus sisältää samanlaista huolenpitoa ja turvaa kuin mitä hän on vanhemmiltaan saanut. (Kinnunen 1996, 15.)

Lapsen ja vanhemman välinen suhde muistuttaa ihmisen ja Jumalan välistä suhdetta. Se on luonteeltaan epätasa-arvoinen. Toinen täydellisen pieni ja avuton on riippuvainen toisesta, joka on suuri ja mahtava. Jos varhaiset vuodet ovat olleet täytettyinä rakkaudella ja luottamuksella, niin nämä kokemukset nousevat myöhemmin pintaan ja ne koetaan pyhän läsnäolona. (Hiilamo 2007, 112.)

Äidin kasvoilla ja niihin liittyvillä varhaisilla kokemuksilla on hyvin suuri merkitys lapselle ja hänen tulevalle uskonnolliselle kehitykselleen. Merkittävä osa lapsen myöhempää jumalakuvaa ovat äidin kasvot. Myös koko äitisuhde on hyvin merkityksellinen lapselle. On erittäin tärkeää lapselle, että hän voi luottaa äitiin, tietäen, että äiti on lapsen suojelija, jolle lapsi on antanut rakkautensa luottaen äidin huolenpitoon. Jos äiti-lapsi-suhde on ollut rakkauden ja luottamuksen täyt-

tämä, niin nämä kokemukset nousevat myöhemmin pintaan henkisellä tasolla ja ne koetaan ”pyhän läsnäolona”, Eriksonin termiä lainaten. (Tamm 2002, 17.)

Mitä läheisempi lapsen suhde on vanhempiin ja mitä enemmän hän on muiden samalla tavalla ajattelevien ja uskovien ihmisten tai ryhmien kanssa tekemisissä, sitä enemmän näiden asenteet, arvot ja uskomukset vaikuttavat häneen. (Kinnunen 1996, 24.)

Jos vanhemmilla on erilainen vakaumus, heidän tulee keskenään selvittää ja sopia, miten tämä vaikuttaa heidän yhteiseen elämäänsä. Molemmilla on oltava samalla tavalla tilaa perheessä. Sopimus voi joissain perheissä olla seuraavanlainen: kun äiti on kotona lasten kanssa, luetaan ruokarukous, perhekirkkoon lähdetään, mutta isää ei pyydetä mukaan, jos hän ei itse halua lähteä. Äiti rukoulee illalla lasten kanssa ja lukee haluamiaan kirjoja, mutta lastenhuoneen ovi voi olla kiinni. Isä laittaa lapset nukkumaan omalla tavallaan. Isä voi viedä ja hakea lapsia kuorosta ja kerhosta, mutta juhliin hänellä ei ole velvollisuutta tulla. Jouluterialla luetaan jouluevankeliumi. Toista ei yritetä käännättää. Lapsi rakastaa molempia vanhempia ja hyväksyy heidän erilaisuuden luonnostaan. Hän ei tee siitä ongelmaa, jos eivät vanhemmat tee. Jos lapsi ottaa itse rukousaiheeksi toisen vanhemman uskon, silloin asia on lapsen kannalta paikallaan. (Kinnunen 1996, 130–131.)

6.3.1 Lapsen ja vanhempien yhteiset rukoukset

Lapselle merkittäviä ovat illan hetket juuri ennen nukkumaan menoa. Niiden sisältö ja ilmapiiri jäävät päällimmäisiksi lapsen uniin ja alitajuntaan. Kotona iltarukoushetki on hyvä mahdollisuus myönteisen tunnelman luomiseen. Ensin leikit päätetään kiireettä. Lapsen huonetta järjestetään uutta päivää ja sen uusia leikkejä varten. Vanhempi on varannut aikaa lapsen kanssa yhteisen hetken viettämiseen. Voi olla, että hetkestä tulee päivän odotettu kohokohta. Heti, kun lapsi osaa puhua, hän voi rukoilla iltarukouksen yhdessä vanhemman kanssa. Lapsi johdatellaan hiljalleen persoonalliseen rukoukseen, jossa lapsen elämäään liittyviä ajankohtaisia asioita voidaan tuoda esille. (Kinnunen 1996, 58–59.)

Lapset oppivat rukousta ja uskontoa yleensäkin ulkoa sisäänpäin. Rukousta ei opita opetuspuheilla, vaan muun muassa yhteisten rukousten, hartaushetkien ja jumalanpalvelusten kautta. Niihin liittyy luonnollisesti jatkuvan toiston, pyhän rytmin ajatus. Kyse on tietynlaisista liturgisista maailmoista, joita ilman lapsen on erittäin vaikea syventää omaa rukouselämäänsä. Lapsella on sitä parempi ympäristö uskonnolliselle kasvulleen, mitä enemmän hänellä on liturgisia maailmoja, ulkoisia tapoja ja paikkoja rukouksen harjoittamiseen. Iltarukous on ensimmäinen ja tärkein merkki tällaisesta lapsen liturgisesta maailmasta. Ihmisen tärkein saarnatuoli on äidin, isän tai muun tärkeän ihmisen pieni jakkara lapsen sängyn vieressä. Joka ilta toistuva iltarukoustapa antaa luonnollisen lähtökohdan lapselle siirtyä ulkoisesta tavasta sisäistä maailmaa kohti. (Jokela 2004, 160–161.)

Aamurukous on myös hyvä tapa aloittaa päivä, koska useimmat uskovat aikuiset siunaat tavalla tai toisella tulevan päivänsä. Vanhempien suhtautuminen Raamattuun antaa lapsille mallin. Jos Raamattu on isälle ja äidille tärkeä ja he lukevat sitä usein, niin lapsikin saa sen kuvan, että kristityille Raamatun lukeminen on yhtä tärkeää kuin leivän syöminen. Vertauksessaan kylväjästä Jeesus sanoo, että hyvän siemen kylväjä onkin Ihmisen Poika. Kun vanhemmat kylvävät sanaa lapsiinsa, niin silloin kylvääkin oikeastaan Jeesus itse. Hän ei kylvä ainoastaan lapsiin, vaan myös vanhempiin. Vanhempien kantaessa vastuuta lapsistaan, vanhemmat ovat samalla koko ajan hänen kannettavaan ja hänen huolenpidossaan. Vanhempien ei tarvitse arvioida lastensa kelpoisuutta tai pyhyiden tilaa. Niin lapset kuin aikuiset saavat tulla sanan ääreen juuri sellaisena kuin ovat. (Kinnunen 1996, 63, 68–69, 71.)

Rukouksessa tulemme lähelle läsnä olevaa Jumalaa. Rukous on matka sisimpäämme, jossa uskomme syntyy, elää ja kypsyy. Rukous ei ole vain sisäistä vaan osa arjen elämää. Rukous ilman tahtoa hyviin tekoihin ei ole aitoa rukousta. Tämä näkökulma rukoukseen tulee säilyttää myös lasten kanssa. On muistettava painottaa, että elämä ja rukous ovat yksi ja sama asia. Jeesuksen opetuslapsina meidän tulee rukoilla köyhien puolesta ja auttaa heitä, pyytää pahuuttamme anteeksi ja myös olla itse valmiita antamaan anteeksi niille, jotka ovat

meitä loukanneet ja rakastaa heitä. Tätä näkökulmaa lapsille avaavat kirkon pyhät äidit ja isät, muun muassa kertomukset pyhästä Fransiskuksesta ja Äiti Teresasta. (Jokela 2004, 164–165.)

6.3.2 Lapsen uskon syntyminen

Usko voi kasvaa vain vapauden ilmapiirissä. Ihmisen arvostamista ja kunnioitusta on valinnanvapauden antaminen. Jumalakin antoi ihmiselle vapauden valita, myös väärän valinnan mahdollisuuden. Hänellä oli varaa siihenkin. Vanhemmat joutuvat ehkä näkemään vaivaa löytääkseen lapselleen mieluisan muodon kokea seurakuntayhteyttä ja saada opetusta. Joskus lapsi ilmaisee ehdottoman kieltäytymisensä. Sitäkin päätöstä tulee kunnioittaa. (Kinnunen 1996, 125.)

Kun alle kouluikäinen kuulee Jeesuksesta ja Jumalasta ja kertojana on luotettava, tuttu aikuinen, hänen on helppo uskoa. Lapselle syntyy kuitenkin ristiriita, jos vanhemmat kotona sanovat, ettei mitään Jeesusta ja Jumalaa ole. Jos lasta ei kielletä uskomasta, hän selviää ristiriitansa kanssa. Aikuinen voi lapsen sitä kysyessä sanoa rehellisesti, että hänen on vaikea uskoa tai ettei hän oikein tiedä, uskooko hän. Kukaan muu kuin vanhemmat eivät voi opettaa iltarukousta. Iltarukoukseksi voidaan valita sellainen rukous, joka vanhemmista tuntuu luontevalta ja helpolta lapsen kanssa luettavaksi. Iltarukouksen tapa opitaan lapsena ja se säilyy usein läpi elämän. (Kinnunen 1996, 128–129.)

Kristillinen kasvatus on parhaimmillaan luonteva osa jokapäiväistä elämää ja arkea. Tavallisen elämän ja arkisen yhdessäolon arvostaminen kuuluu kristillisyyteen olennaisena osana. Kristillisyyks ei ole tavallisesta elämästä ja arjesta irrallista, vaan siihen olennaisesti kuuluvaa. Huolenpidolliselle ulottuvuudelle tyypillistä on kasvatettavan perustarpeista huolehtiminen ja positiivinen kasvatussuhteen ilmapiiri. (Muhonen & Tirri 2008, 80–81.)

Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että ihmisen uskonnollisuuteen ja sen kehittymiseen vaikuttaa paljon lapsuudenkodin uskonnollisuus. Johanna Räsäsen väitöskirjassa todetaan, että ihmiset, jotka ovat saaneet lapsuudessaan uskon-

nollisen kasvatuksen ja ovat lapsena lukeneet iltarukouksen joka ilta, osallistui-
vat muita säännöllisemmin myöhemmällä iällä seurakunnan jumalanpalveluk-
siin. Kuitenkaan kaikki uskonnollisten kotien lapset eivät aikuistuttuaan valitse
lapsuudenkodin arvomaailmaa. (Kinnunen 1996, 40–41.)

7 AIKAISEMMAT AIHEESEEN LIITTYVÄT TUTKIMUKSET

Vuonna 2008 Pienelle Parasta -hankkeessa toteutettiin Lapsiperhe ja seurakunta -tutkimus. Tutkimuksen tekijänä oli Aspectum Oy. Kyselylomake lähetettiin 400 perheeseen ja vastausprosentti oli 50 %. Tutkimuksessa selvitettiin seurakuntaan kohdistuvia toiveita ja odotuksia lapsen syntyessä, perheiden kokemuksia ja näkemyksiä kasteeseen, lapsen syntymään, kasvuun ja hyvään elämään liittyen.

Aikaisempia tutkimuksia pro gradu- ja opinnäytteinä lapsiperheiden tyytyväisyydestä seurakunnan toimintaan ja seurakunnan toiminnan kehittämistarpeista on toteutettu useampia. Esittelen seuraavaksi kolme tutkimusta.

Outi Pohjasen (1998) pro gradu tutkimus ”Vanhempien odotuksia päiväkerhotyöltä Hakunilan seurakunnassa” on julkaistu Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Tutkimus toteutettiin lähettämällä kyselylomake päiväkerholaisten huoltajille. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, minkälaisia odotuksia päiväkerholaisten vanhemmilla on Hakunilan seurakunnan päiväkerhotyöltä. Tutkimustehtävää selvitettiin kartoittamalla päiväkerholaisten vanhempien toiveita ja odotuksia päiväkerhotyöstä. Kahta Hakunilan seurakunnan lastenohjaajaa haastateltiin tiedon saamiseksi päiväkerhotoiminnan sisällöstä. Tutkimus toteutettiin Hakunilan seurakunnassa. (Pohjanen 1998, 18, 24–25.)

Pohjasen tutkimus on kokonaistutkimus, koska kysely lähetettiin kaikkien Hakunilan seurakunnan päiväkerholaisten perheisiin. Tutkimus oli kvantitatiivinen ja metodina käytettiin tilastollista analyysia. Tutkimustulosten mukaan päiväkerhossa pitäisi olla vanhempien mielestä enemmän piirtämistä, askartelua ja lauluja. Vanhemmat odottivat sosiaalsiin suhteisiin liittyvien tapojen opettamista. Vanhemmat eivät kokeneet uskonnollista sisältöä tärkeäksi vaan pitivät kotien kasvatustyön tukemista päiväkerhotyön tärkeimpänä painopisteenä. Lastenohjaajien toivottiin antavan lapsen kerhonkäynnistä säännöllistä palautetta. (Pohjanen 1998, 30, 115, 118.)

Jenni Kaarenojan ja Heli Rintalan (2009) tutkimus ”Kirkon pitää tarjota kävijöilleen turvaa ja lämpöä” – Vanhempien odotukset Tikkurilan seurakunnan lapsi- ja perhetyötä kohtaan on toteutettu Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään toimipaikassa. Tutkimuksessa tarkastellaan vanhempien odotuksia pääsääntöisesti päiväkerhon, perhekerhon ja pyhäkoulun näkökulmista. Tutkimustulosten mukaan päiväkerhoon ja perhekerhoon osallistuvien lasten huoltajille kristillinen kasvatusta ei ole erityisen merkityksellinen osa toimintaa. Erittäin tärkeinä vanhemmat pitävät moraalin opetusta, esimerkiksi hyvän ja pahan eroja sekä sitä, että lapsi oppii huomioimaan muita. Vanhemmat odottavat seurakunnan toiminnalta eniten kasvatusta ja yleistä moraalin opetusta. (Kaarenoja & Rintala 2009, 28, 63.)

Siiri Vilmin (2008) tutkimus ”Päiväkerhotyö Kemin seurakunnan perheiden arjessa” on toteutettu Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa. Sen tarkoituksena on tiedon välittäminen seurakunnan päiväkerho- ja varhaiskasvatustyöstä. Työssä perehdytään Kemin seurakunnan päiväkerhotyöhön. Tutkimus pyrkii selvittämään, miten nykyinen päiväkerhotyö vastaa kerhoissa käyvien perheiden tarpeisiin. Tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen ja tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella. Kysely teetettiin kahdessa päiväkerhossa Kemin alueella. Vastajat olivat aikuisia, pääsääntöisesti kerholaisten vanhempia. (Vilmi 2008, 41–43.)

Vilmin opinnäytetyön tärkeimpien tutkimustulosten mukaan kyselyyn vastanneet olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä Kemin seurakunnan päiväkerhotoimintaan. Asiakkuus on pitkä ja päiväkerhoihin viedään lapset jopa yli sukupolvien. Tyytymättömmimpiä vastajat olivat kerhon ikävaatimuksiin. (Vilmi 2008, 57–58.)

8 KYSELYLOMAKE TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus tieteellisessä tutkimuksessa. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu kohteen tulkitsemiseen ja kuvaamiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa kiinnostuksena ovat usein erilaiset luokittelut, syy- ja seuraussuhteet, vertailut ja numeeriset tulokset sekä niihin perustuvan ilmiön selittäminen. (Jyväskylän yliopisto i.a.)

Kvantitatiivista tutkimusta käytetään kohtalaisen paljon sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä. Tärkeää kvantitatiivisessa tutkimuksessa on muun muassa aiempien tutkimuksien johtopäätökset, aiemmat teoriat, käsitteiden määrittelemisen sekä aineiston keruun suunnitelmallisuus. On tärkeää, että kerättyä aineistoa voi mitata määrällisesti eli numeerisesti. Tärkeää on kohderyhmän valinta eli tutkimuksen perusjoukon määrittely. Tästä perusjoukosta otetaan edustava otos ja muodostetaan muuttujat taulukkomuotoon. Lopuksi tehdään havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin perustuvat päätelmät, muun muassa kuvataan tulokset prosenttilukojen avulla. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 140.)

Kyselytutkimus on tärkeä tapa tiedon keräämiseen ja tarkastelemiseen muun muassa erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, arvoista ja asenteista. Kyselytutkimuksessa tutkija esittää kyselylomakkeen välityksellä kysymyksiä vastaajalle. Kyselylomake on mittausväline, jota voidaan käyttää yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisestä tutkimuksesta mielipidetiedusteluihin, soveltuvuusteihin, katukyselyihin ja palautteen hankkimiseen. (Vehkalahti 2008, 11.)

Tutkija joutuu tutkimusta tehdessään monien eettisten kysymysten eteen, jotka hänen tulee huomioida. Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisille annetaan vapaus valita itse, haluavatko he osallistua tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 23, 25.)

Valitsin yhdessä Pienelle Parasta työryhmän kanssa kyselyn toteutustavaksi survey–tutkimuksen. Survey–tutkimuksessa kerätään tietoa tietynlaisessa muodossa tietystä kohderyhmästä poimitulta otokselta ihmisiä. Tavallisesti aineiston keräämisessä käytetään kyselylomaketta tai yhdenmukaista haastattelua. Kerätyn aineiston avulla pyritään ilmiöiden selittämiseen, kuvailemiseen ja vertailemiseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 134.)

Valitsin kyselytutkimuksen, koska se on perinteinen tapa tutkimusaineiston keräämiseen. Kysely muotoutuu tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Kysymysten laatimisessa ja niiden muotoilussa huolellisuus on tärkeää, koska ne luovat perustan onnistuneelle tutkimukselle. Tutkimustuloksiin eniten virheitä aiheuttaa kysymysten muoto, koska jos vastaaja ei ajattele niin kuin tutkija tarkoittaa, vastaukset vääristyvät. Kysymykset eivät saa olla johdattelevia vaan niiden tulee olla yksiselitteisiä. Tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaisesti lähdetään rakentamaan kysymyksiä. Aineistoa on syytä lähteä keräämään vasta, kun tutkimusongelmat ovat täsmentyneet. Tällöin tiedetään, mitä tietoa aineistonkeruulla halutaan löytää. (Valli 2007, 102–103.)

Mittaus kyselytutkimuksessa tapahtuu kyselylomakkeella. Kyselylomake tulee suunnitella huolellisesti, koska vastaajan täyttäessä lomaketta siihen on enää myöhäistä tehdä muutoksia. Lomakkeesta riippuu suuressa määrin tutkimuksen onnistuminen. (Vehkalahti 2008, 20.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen toteuttamisessa on erilaisia tapoja. Valitsin oman tutkimukseni toteutustavaksi posti-/kirjekyselyn. Vastaajalle annetaan posti-kyselyssä vastuu toteuttaa kysely tutkijan antamien vastausohjeiden mukaan. Yksi postikyselyn riski tutkimuksen onnistumisen kannalta on, ettei aina tiedetä, kuka kyselyyn todellisuudessa on vastannut. Tämä on kuitenkin vain marginaali-ilmiö, mutta se tulee huomioida tutkimuksen ja kyselyn suunnittelussa. Usein postikyselyn toinen heikkous on alhainen vastausprosentti. On helppo jättää vastaamatta, koska todellista kontaktia tutkijaan ei ole. Useimmiten vastaaja ei ole nähnyt edes tutkijaa koskaan. (Valli 2007, 106.)

Asenteiden, arvojen ja mielipiteiden tutkiminen ei ole helppoa. Muun muassa seuraavat asiat aiheuttavat epävarmuutta: edustivatko kyselyyn osallistuneet tutkimuksen perusjoukkoa, mittasivatko kysymykset tutkittavia asioita, saatiinko vastauksia tarpeeksi, olivatko vastaukset riittävän kattavia ja oliko kyselyn ajankohta oikea. Epävarmuutta voi herättää myös se, ettei ole mahdollista varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat tutkimukseen suhtautuneet, ovatko he pyrkineet vastaamaan rehellisesti ja huolellisesti. Väärinymmärryksiä voi myös satua eikä ole mahdollista tietää, miten annetut vastausvaihtoehdot ovat vastaajia palvelleet eikä tiedetä miten tuttu vastaajille on se aihealue, josta heille on kysymyksiä esitetty. (Vehkalahti 2008, 12; Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Etuna postikyselyssä on se, ettei sitä sido maantieteelliset rajat. Sen toinen etu on, ettei sitä ole sidottu aikaan. Lomakkeeseen voi vastata silloin, kun se koehenkilölle parhaiten sopii. Siihen ei tarvitse vastata väsyneenä tai silloin, kun ajatukset ovat toisaalla. Vastaaja voi lisäksi tarkastella vastauksiaan rauhassa, ilman kiirettä. (Valli 2007, 106.)

Tutkimuksen toteutuksessa pyritään, ettei virheitä tapahtuisi, mutta silti vaihtelua on tulosten pätevyydessä ja luotettavuudessa. Tästä johtuen kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Tässä voidaan käyttää useita erilaisia tutkimus- ja mittaustapoja. Reliaabelius tutkimuksessa tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen taitoa antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliaabelius voidaan todeta monella tavalla. Esimerkiksi jos kaksi tutkijaa päätyy yhtäläiseen tulokseen tai jos samaan henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla, tulosta voidaan pitää reliaabelina. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin taitoa mitata juuri sitä, mitä halutaan mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

9 VANHEMPIEN TYYTYVÄISYYS MATERIAALEIHIN

9.1 Tutkimuksen vaiheet

Marraskuussa 2010 olin opinnäytetyötorilla Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin toimipaikassa. Sieltä sain tiedon, että Helsingin seurakuntayhtymällä olisi mahdollisesti tarvetta opinnäytetyölle. Sain samalla Helsingin seurakuntayhtymän varhaiskasvatussihteeri Päivi Vuorelman yhteystiedot. Saman kuukauden aikana otin yhteyttä häneen. Sovimme Päivi Vuorelman kanssa tapaamisen. Hän on myös Pienelle Parasta -työryhmän jäsen.

Tapasimme ensimmäisen kerran Päivi Vuorelman kanssa joulukuun alussa 2010. Ensimmäisessä tapaamisessa hän esitteli minulle useampia eri työmuotoja, joissa heillä olisi tarvetta opinnäytetyölle. Päädyimme kuitenkin yhdessä tähän jäsenyytystutkimukseen, koska tämä Pienelle Parasta -hanke herätti myös oman kiinnostukseni. Sen vuoksi oli mielekästä ottaa pienten lasten perheiden näkemykset hankkeen materiaaleista tutkimuksen kohteeksi ja opinnäytetyöni aiheeksi.

Keväällä 2011 tapasimme Päivi Vuorelman kanssa kolme kertaa. Tapaamisten aiheina olivat muun muassa Pienelle Parasta -työryhmän toiveet tutkimuksen suhteen sekä yleisen lisätiedon saaminen hankkeesta. Huhtikuun lopussa 2011 aloin työstämään kyselylomaketta ja aloitin myös aiheeseen liittyvän kirjallisuuden etsimisen ja teoriaperustan rakentamisen. Aikaa kyselylomakkeen työstämisen aloittamisesta sen lähettämiseen meni noin neljä kuukautta.

Elokuun lopussa minulla oli kyselylomakkeelle yksi koevastaja. Olin sopinut hänen kanssaan ajan etukäteen. Kyselylomakkeen täyttö tapahtui hänen kodissaan, jotta se oli hänelle mahdollisimman vaivatonta pikkulapsiperheen vanhempana. Koevastajan mukaan kyselylomakkeeseen oli melko helppo vastata. Ainoastaan yhdessä kysymyksessä hän tarvitsi apuani. Tämä auttoi minua yh-

dessä työryhmän kanssa muokkaamaan kyselylomaketta tämän kysymyksen osalta selkeämmäksi.

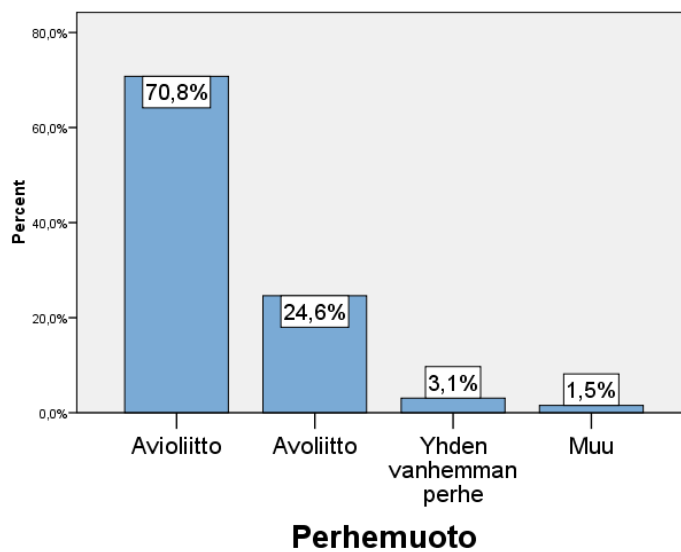
Syyskuussa 5.9.2011 kyselylomake saatekirjeineen (liitteet 1 ja 2) lähetettiin 200 tutkittavalle, jotka oli poimittu satunnaisotannalla Helsingin seurakuntayhtymän seurakunnissa viimeisen puolen vuoden sisällä kastetuista. Vastausaikaa annettiin 23.9.2011 saakka. Kaikkien vastanneiden kesken arvottiin lahjakortti hiustenhoitoon.

Kyselylomakkeen 200 tutkittavan otoksesta vastauksia palautui määräpäivään mennessä 65. Vastausprosentiksi tuli 32,5. Viimeisen palautuspäivän jälkeen palautui vielä neljä kyselylomaketta, jotka jäivät myöhäisen palautusajankohdan vuoksi analysoinnista pois. Kyselylomakkeen alussa selvitettiin vastaajien taustatietoja, muun muassa sukupuoli, ikä ja perherakenne. Alla olen kuvannut taulukoiden avulla tutkittavien taustatietoja ja kokemuksia Pienelle parasta-hankkeen materiaaleista.

9.2 Tutkimuksen tulokset

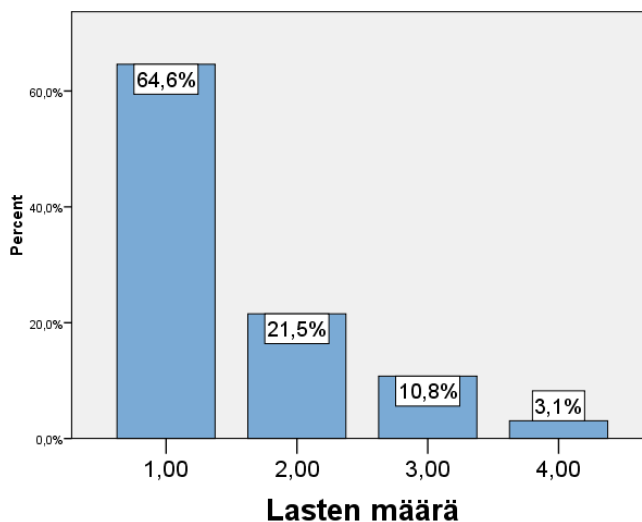
Kyselyyn määräpäivään mennessä vastanneista (n=65) kaksi oli miehiä (3 %) ja loput naisia. Vastanneista 54 oli 21–35-vuotiaita (83 %) ja 11 vastaajaa 36–45-vuotiaita (17 %). Vastanneista 46 kertoi perhemuodokseen avioliiton (71 %) ja 16 avioliiton (25 %) (kuvio 1).

KUVIO 1. Vastaajien perhemuoto

Vastaajat olivat pääasiassa korkeasti koulutettuja. Vastanneista 23 oli suorittanut yliopistotutkinnon (37 %) ja 20 ammattikorkeakoulututkinnon (32 %). Kaksi vastaajaa oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Vastanneista 42:lla (65 %) oli yksi lapsi ja 14:llä oli kaksi lasta (22 %) (kuvio 2).

KUVIO 2. Vastaajien lasten lukumäärä

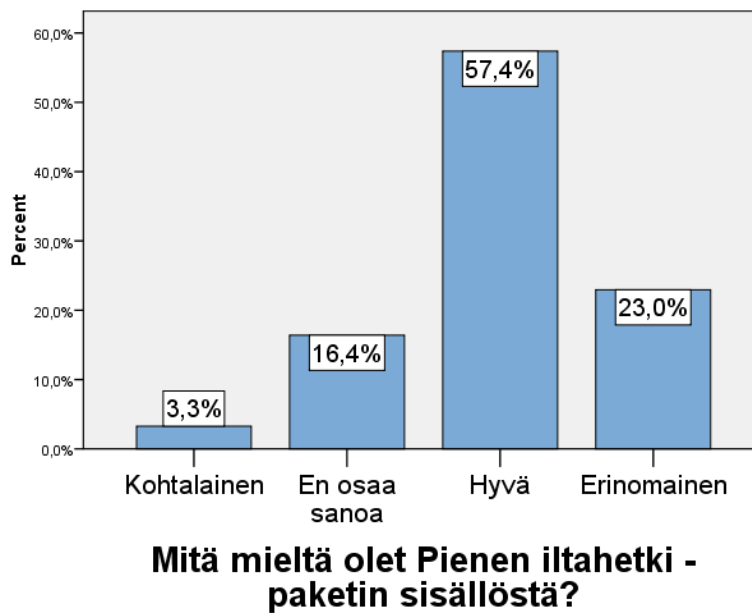

Vastaajista 48 (75 %) muistaa saaneensa Pienelle Parasta -esitteen. Yksi vastaaja oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Mielestään Pienelle Parasta -esitteen

saaneista suurin osa 31 vastaajaa (65 %) on sitä mieltä, että Pienelle Parasta -esite on hyvä.

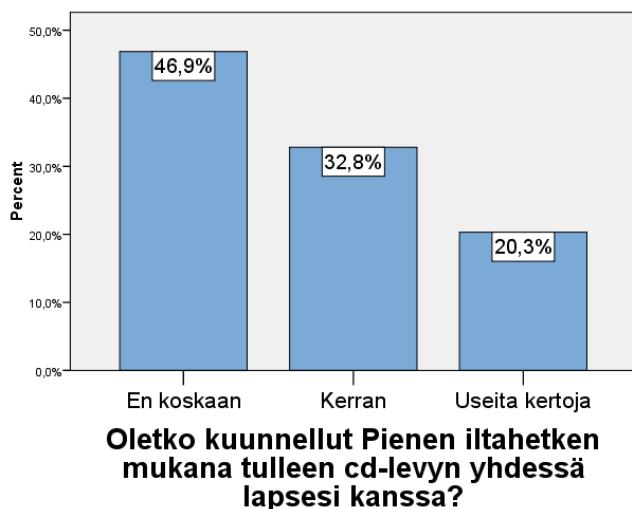
Pienen iltahetki -paketin on saanut 56 vastaajaa (86 %). Pienen iltahetki -paketti oli 35:n vastaajan (57 %) mielestä hyvä ja 14:n (23 %) mielestä erinomainen. Vastaajista 10 (16 %) ei osannut sanoa mielipidettään esitteestä. Neljä vastaajaa oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi (kuvio 3).

KUVIO 3. Vastaajien mielipiteet Pienen iltahetki -paketin sisällöstä

Pienen iltahetki cd-levyn oli kuunnellut yhdessä lapsensa kanssa kerran 21 vastaajaa (33 %) ja ei koskaan 30 vastaajaa (47 %) (kuvio 4). Yksi vastaaja oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Kaikki vastaajat, jotka vastasivat vaihtoehtoon ”ei koskaan” myös perustelivat vastauksena. Kieltävää vastaustaan eniten vastaajia perusteli sillä, että vastaaja ei ollut saanut levyä ja toiseksi eniten vastaajista perusteli kielteistä vastaustaan muilla kiireillä.

KUVIO 4. Vastaajan Pienen iltahetki cd-levyn kuuntelukertojen määrä yhdessä lapsensa kanssa

Vastaajista 9 (26 %) valitsi levyllä lempikappaleekseen Suojelusenkeli -kappaleen. Pieni enkeli -kappaleen valitsi 8 vastaajaa (24 %). Tuu, tuu tupakkarulla –kappaleen valitsi lempikappaleekseen 7 vastaajaa (21 %). Vastaajat perustelivat oman lempikappaleensa valintaa muun muassa seuraavasti:

Se on tuttu laulu jo lapsuudesta. Pidin siitä jo silloin. (vastaaja 5)

Rauhallinen ja kauniit sanat. Olen aina tykännyt siitä laulusta. (vastaaja 13)

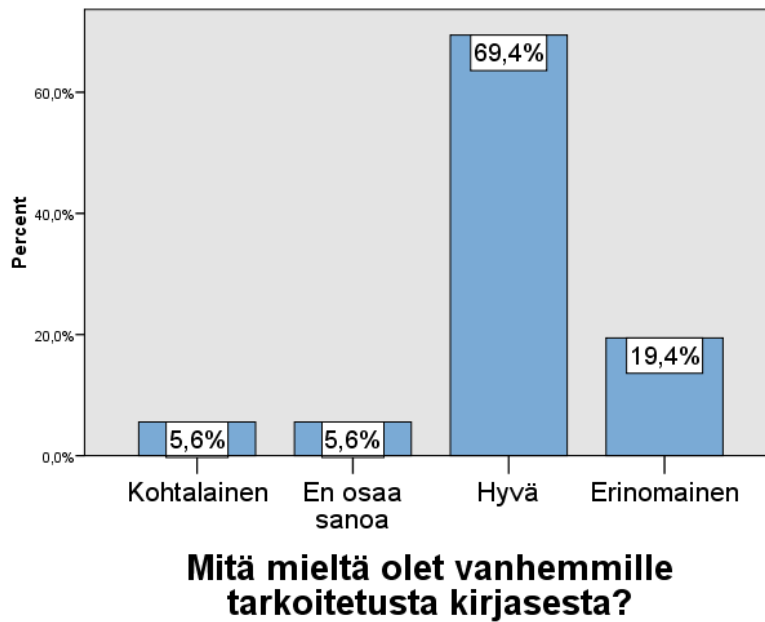
Se on kaunis, laulan sitä lapselle illalla nukkumaan mennessä, vähän kuin iltarukouksena. (vastaaja 27)

Todella kaunis, koskettava kappale. (vastaaja 33)

Muistan lapsuudestani/tuo muistoja. (vastaaja 59)

Vastaajista 37 (58 %) on tutustunut Pienen iltahetken sisällä olevaan vanhemmille tarkoitettuun kirjaseen. Vastaajista 1 oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Vastaajista 25:n (39 %) mielestä vanhemmille tarkoitettu kirjanen on hyvä ja 7:n mielestä erinomainen (10 %) (kuvio 5). Yksi Pienen iltahetki -pakettiin tutustunut vastaaja oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen.

KUVIO 5. Vastaajien mielipide vanhemmille tarkoitettu kirjasta

Vastaajista 23:lle (41 %) Pienen iltahetki, cd-levy tai kirjanen palautti jonkin verran muistikuvia omasta lapsuudesta (kuviokuva 6). Vastaajista 9 (14 %) oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Pienen iltahetken herättämistä lapsuuden muistikuvista vastaajat kertovat muun muassa seuraavaa:

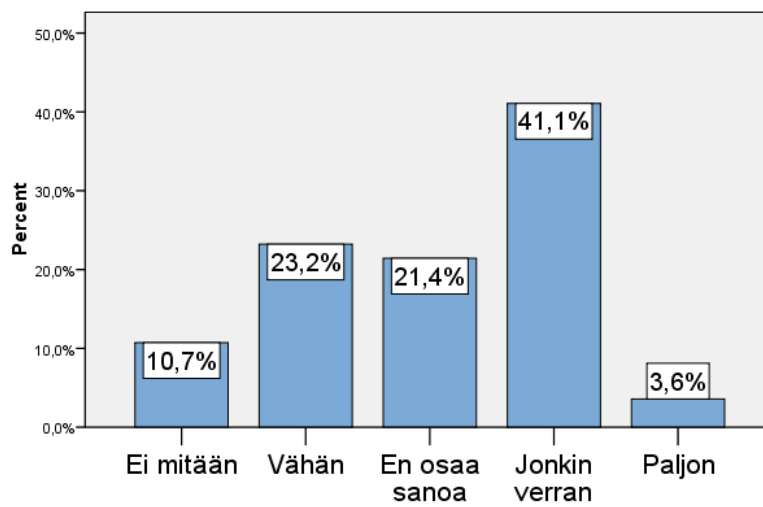
Muistan tuttuja lauluja, joita minunkin kanssani laulettiin. (vastaaja 56)

Muistoja iltahetkistä ja iltarukouksista. (vastaaja 8)

Oma äiti laulamassa tuutulauluja. (vastaaja 13)

Suvun ja perheen yhteenkuuluvuutta tunteen, turvallisuuden ja lämmön, sukupolvien jatkuvuuden. (vastaaja 59)

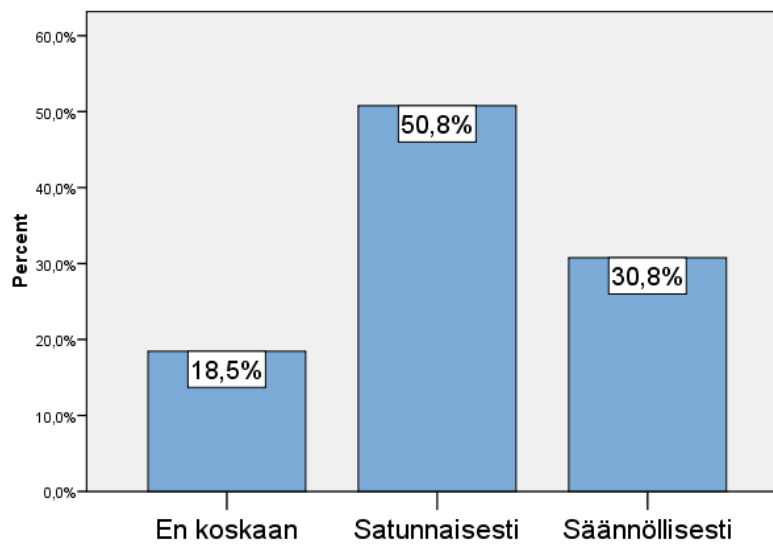
KUVIO 6. Vastaajien mieleen palautuneet mielikuvat omasta lapsuudesta

Palauttiko Pienen iltahetki, cd-levy tai kirjanen mieleesi muistikuvia omasta lapsuudestasi?

Vastaajista 33 (51 %) laulaa lapselleen satunnaisesti ja 20 (31 %) säännöllisesti (kuvio 7).

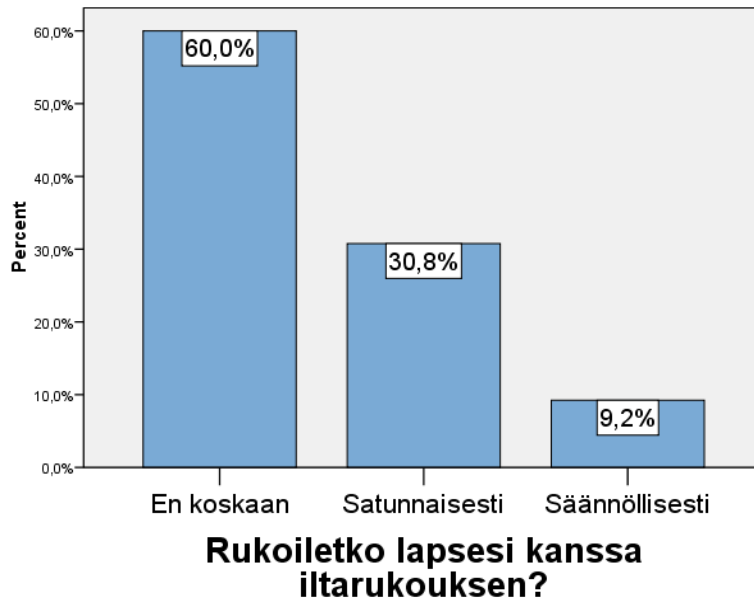
KUVIO 7. Vastaajien laulaminen lapselleen illalla nukkumaan mentäessä

Lulatko lapsellesi illalla nukkumaan mentäessä?

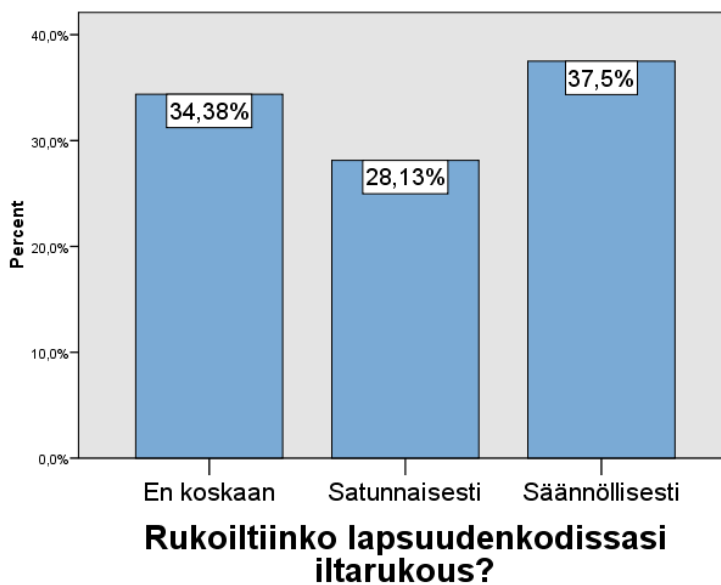
Lapsensa kanssa iltarukousta ei koskaan rukoile 39 (60 %) ja 20 (31 %) rukoilee satunnaisesti (kuvio 8).

KUVIO 8. Vastaajien iltarukouksen rukoileminen lastensa kanssa

Vastaajista 24 (38 %) lapsuudenkodissa iltarukous rukoiltiin säännöllisesti, 18:n satunnaisesti (28 %) ja 22:n (34 %) ei koskaan (kuvio 9). Yksi vastaaja oli jättänyt vastaamatta tähän.

KUVIO 9. Vastaajien lapsuudenkodissa iltarukouksen rukoileminen

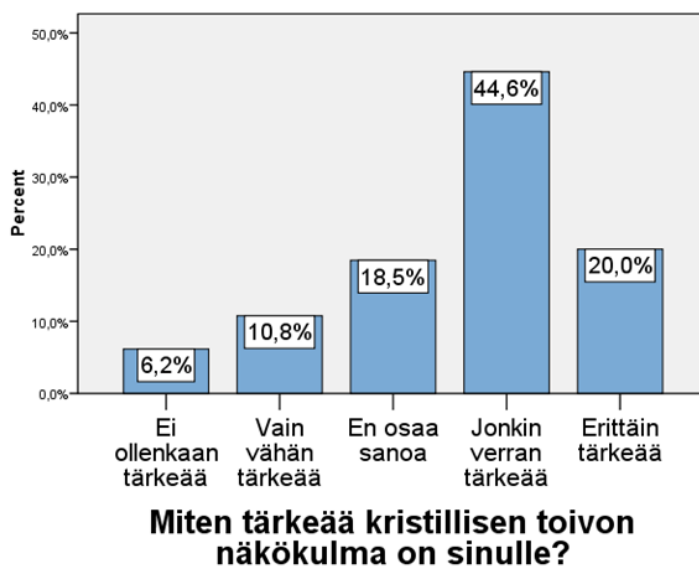
Vastaajat joiden lapsuudenkodissa ei koskaan rukoiltu iltarukousta (n=22), 82 % ei koskaan rukoile oman lapsensa kanssa iltarukousta. Vastaajat joiden lapsuudenkodissa iltarukous rukoiltiin satunnaisesti (n=18), 56 % ei koskaan rukoile lapsensa kanssa ja 44 % rukoilee satunnaisesti. Vastaajat, joiden lapsuudenkodissa iltarukous rukoiltiin säännöllisesti (n=25), oman lapsensa kanssa ei koskaan rukoile 44 %, satunnaisesti rukoilee 36 % ja säännöllisesti 20 % (taulukko 10).

		Rukoiltiinko lapsuudenkodissasi iltarukous?			
		Ei koskaan (n=22)	Satunnai- sesti (n=18)	Säännölli- sesti (n=25)	Kaikki vastaajat (n=65)
Rukoiletko lapsesi kanssa iltarukouksen?	En koskaan	82 %	56 %	44 %	60 %
	Satunnaisesti	14 %	44 %	36 %	31 %
	Säännöllisesti	5 %	0 %	20 %	9 %

TAULUKKO 10. Vastaajien lapsuudenkodissa iltarukouksen rukoilemisen yhteys oman lapsen kanssa iltarukouksen rukoilemiseen.

Vastaajista 29:lle (45 %) kristillisen toivon näkökulma on jonkin verran tärkeää ja 13:lle (20 %) erittäin tärkeää (kuvio 11).

KUVIO 11. Kristillisen toivon näkökulman tärkeys vastaajille

Vastaajat, joille kristillisen toivon näkökulma ei ole ollenkaan tärkeää (n=4), 100 % ei rukoile lapsensa kanssa koskaan iltarukousta. Vastaajat, joille kristillisen toivon näkökulma on vain vähän tärkeää (n=7), 86 % ei rukoile koskaan lapsensa kanssa iltarukousta. Vastaajat, jotka eivät osaa sanoa, miten tärkeää kristillisen toivon näkökulma on heille (n=12), 67 % ei rukoile koskaan lapsensa kanssa iltarukousta ja 33 % rukoilee satunnaisesti. Vastaajat, joille kristillisen toivon näkökulma on jonkin verran tärkeää (n=29), 59 % ei rukoile lapsensa kanssa koskaan iltarukousta ja 38 % rukoilee satunnaisesti. Vastaajat, joille kristillisen toivon näkökulma on erittäin tärkeää (n=13) lapsensa kanssa iltarukouksen säännöllisesti rukoilee 39 %, satunnaisesti rukoilee 31 % ja saman verran ei koskaan rukoile (taulukko 12).

		Miten tärkeää kristillisen toivon näkökulma on sinulle?					
		Ei ollenkaan tärkeää (n=4)	Vain vähän tärkeää (n=7)	En osaa sanoa (n=12)	Jonkin verran tärkeää (n=29)	Erittäin tärkeää (n=13)	Kaikki vastaajat (n=65)
Rukoiletko lapsesi kanssa iltarukouksen?	En koskaan	100 %	86 %	67 %	59 %	31 %	60 %
	Satunnaisesti	0 %	14 %	33 %	38 %	31 %	31 %
	Säännöllisesti	0 %	0 %	0 %	3 %	39 %	9 %

TAULUKKO 12. Vastaajan kristillisen toivon näkökulman yhteys oman lapsen kanssa rukoilemiseen

Vastaajista 57 (89 %) ei ollut laittanut enkelitaulua esille. Yksi vastaaja oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Vastaajat perustelivat sitä, etteivät ole laittaneet enkelitaulua esille muun muassa seuraavasti:

Enkeli ei vastaa mielikuvaani suojelusenkelistä, vaikka se onkin taitavasti tehty. Minun suojelusenkelini olisi jotenkin lempeämpi eikä niin ihmismäinen. Olisin halunnut laittaa enkelin esille vauvan sängyn viereen. (mutta meillä on onneksi savinen pikkuenkeli joka varitioi). (vastaaja 14)

Ei ole kovin kaunis. (vastaaja 6)

Mielestäni koko paketin kuvitus on turhan synkkä ja ”taiteellinen”/moderni. Pienelle vauvalle sopiva kuva olisi selkeämpi ja värikkäampi, ja varmaan myös isompaa lasta enempi semmoinen voi-

si miellyttää. Enkelitaulu on jopa hieman pelottava, harmi. Ehkä sitä kuvituspuolta voisi kehittää! (vastaaja 51)

Vastaajista 8 (13 %) on käynyt Pienelle Parasta -nettisivuilla. Yksi vastaaja oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Sivulla käyneistä kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että nettisivut ovat kohtalaiset ja 2:n mielestä erinomaiset. Facebookin Pienelle Parasta -ryhmään kuuluu 2 vastaajaa. Vastaajista 1 oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

10.1 Tutkimuksen onnistuminen

Tutkimus on validi, koska kyselylomakkeen kysymykset selvittivät juuri niitä asioita, joista tietoa haluttiin saada. Vastausprosentti oli kohtalainen ja tietoa saatiin niistä asioista, joita tutkittiin.

Kysymys liittyen Vartiokylän seurakunnassa järjestettyyn Pienelle Parasta -kirkkohetkeen ei ollut toimiva. Kirkkohetki oli vasta vastausajan loppupuolella, johon mennessä suurin osa tutkimukseen osallistuneista oli palauttanut kyselylomakkeen. Jätin aiheeseen liittyvät kysymykset analysoinnista pois.

10.2 Tutkimuksen yhteenveto

Tutkimustulosten perusteella Pienelle Parasta –hanke koetaan lapsiperheiden näkökulmasta myönteiseksi. Pienelle Parasta –esitteeseen ja Pienen iltahetki -pakettiin oltiin suurimmaksi osaksi tyytyväisiä. Melko iso osa vastaajista ei mielestään ollut saanut joko toista tai molempia yhteydenottoja. Suurempi osuus tässä oli ensimmäisen yhteydenoton, Pienelle Parasta -esitteen kohdalla.

Noin puolet vastanneista oli kuunnellut Pienen iltahetki -levyä. Suurimmaksi syyksi kuuntelemattomuuten ilmoitettiin ajan puute. Syynä ajan puutteeseen voi olla se, että arki vauvan kanssa vie niin paljon aikaa, ettei levyn kuuntelemista jaksakaan ajatella. Voi olla, että lapsen kasvaessa levyn kuuntelemiseen koetaan olevan enemmän aikaa ja mahdollisuuksia. Tyytymättömiä enkelitauluun oltiin muun muassa sen modernin kuvituksen takia.

Vanhemmille tarkoitettuun kirjaseen oltiin pääasiassa tyytyväisiä. Vähän yli puolelle vastanneista Pienen iltahetki -paketti palautti ainakin jonkin verran muisti-

kuvia omasta lapsuudesta. Suurin osa vastanneista laulaa lapselleen joko satunnaisesti tai säännöllisesti illalla ennen nukkumaanmenoa.

Yli puolet vastanneista ei rukoile lapsensa kanssa iltarukousta koskaan. Ajattelun tähän ainakin jossain määrin vaikuttavan sen, että iltarukousta lapsen kanssa ei koeta luontevaksi, kun lapsi ei osaa siihen vielä yhdessä vanhemman kanssa osallistua. Lapsen kasvaessa iltarukouksen rukoileminen lapsen kanssa mahdollisesti lisääntyy. Aikaisemmin työssäni luvussa kuusi viittasin Kinnuseen. Hänen mukaansa iltarukouksen tapa opitaan lapsena ja vain vanhemmat voivat opettaa lapselleen iltarukouksen. Lapsena opittu iltarukouksen tapa säilyy usein läpi elämän. Lapsen kanssa luettavaksi iltarukoukseksi on tärkeää valita rukous, joka tuntuu vanhemmista luontevalle ja helpolle. (Kinnunen 1996, 129.) Iltarukouksen lisääntymisen todennäköisyyttä lapsen kasvaessa voi perustella myös siten, että vastanneista noin kahden kolmasosan lapsuudenkodissa iltarukous rukoiltiin joko satunnaisesti tai säännöllisesti ja suurimmalle osalle vastanneista kristillisen toivon näkökulma on joko jonkin verran tärkeää tai erittäin tärkeää.

Tutkimustulosten mukaan Pienelle Parasta -hankkeelle on tarvetta. Yhteydenottoihin oltiin suurimmaksi osaksi tyytyväisiä. Tyytymättömiä materiaalipakettien sisällöstä oltiin ainoastaan enkelitaulun kuvitukseen. Tyytymättömyyden syiksi useampi vastaaja kertoi, että enkelitaulu on liian moderni tai pelottava. Enkelitaulun kuvituksen kehittäminen nousi tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi. Enkelitaulun kuvitusta tulisi uudistaa. Tärkeäksi kehittämistehtäväksi nousi myös sen takaaminen, että kaikki hankkeen kohderyhmään kuuluvat saisivat tulevaisuudessa molemmat yhteydenotot.

Suurin osa vastaajista oli ydinperheen vanhempia. Tutkimukseen osallistuneista vain kaksi oli yhden vanhemman perheitä. Se, mistä tämä kertoo, ei ole varmaankaan yksiselitteistä. Voisiko tähän yksi syy olla kuitenkin se, että yhden vanhemman perheissä arjesta selviytyminen vie niin paljon voimavaroja, ettei energiaa ole enää muihin asioihin, esimerkiksi tutkimukseen osallistumiseen.

Vastanneista suurin osa oli naisia. Vastanneista vain kaksi oli miehiä. Yksi syy siihen, miksi vastaajat olivat jakautuneet sukupuolen mukaan näin voisi olla se,

että naiset kantavat edelleen huomattavasti miehiä useammin päävastuun perheen arjesta ja lapsenhoidosta. Täytyy kuitenkin muistaa myös se, että isien osallistuminen kodin- ja lastenhoitoon on lisääntynyt ja lisääntymässä koko ajan. Katajamäen ja Gyldenin mukaan tasa-arvoinen työnjako ei ole välttämättä helppoa. Monen miehen työura saattaa olla kiireinen. Kodin ja työn välillä tasapainoilu ei ole helppoa. Se vaatii suunnittelua ja kompromisseja. (Katajamäki & Gylden 2009, 191.)

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Sivén Tuula; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2005. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Haapakoski, Maija & Silvén, Maarit 2010. Vauvan vuorovaikutus isän ja äidin kanssa. Teoksessa Maarit Silvén (toim.) Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Helsingin seurakuntayhtymä 2005. Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön strategia. Helsinki: Helsingin seurakuntayhtymä, yhteinen seurakuntatyö, kasvatus ja seurakuntapalvelu.
- Hiilamo, Kirsi 2007. Arjen kristillisiä perinteitä. Teoksessa Timo Ryhänen; Riitta-Liisa Kuosmanen; Mirja Vallisaari & Mari Wärrä (toim.) Ajan virrassa - Elämänkaari. Porvoo: Weilin + Göös Oy.
- Hirsjärvi Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Laurinen, Leena & tutkijaryhmä 2000. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Leena Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Holm, Nils G. 2004. Teologiaa lasta varten. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jokela, Eero 2004. Rukous lapsen kanssa. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Jyväskylän yliopisto i.a. Määrällinen tutkimus. Viitattu 20.8.2011.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>.
- Kaarenoja, Jenni & Rintala, Heli 2009. ”Kirkon pitää tarjota kävijöilleen turvaa ja lämpöä” – Vanhempien odotukset Tikkurilan seurakunnan lapsi- ja perhetyötä kohtaan. Viitattu 17.11.2011. Opinnäytetyö.

- https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4562/Kaarenaja_Jenni%20Oja%20Rintala_Heli.pdf?sequence=1.
- Katajamäki, Matilda & Gylden, Outi 2009 (toim.) Suomalainen vauvakirja. Keuruu: Otava.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.
- Kinnunen, Saara 2005. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kinnunen, Saara 1996. Luottamustehtävä, koti lapsen hengellisen kasvun tukijana. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kivijärvi, Salla; Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä; Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti, vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Paletti-tutkimus, Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kolehmainen, Jani 2004. Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Vastapaino: Tampere.
- Korhonen, Merja. Isän työ. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Vastapaino: Tampere.
- Laakso, Satu 2008. Lähtökohtia kotien kristillisen kasvatuksen tukemiseen Helsingin seurakuntayhtymässä. Viitattu 12.11.2011. Kehittämistehtävä.
- http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa2008/7e311b_Jrvenp_Laakso_2008.pdf.
- Miettinen, Sari & Väänänen, Soile 2000. Näkökulmia lapsuustutkimukseen. Teoksessa Leena Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatusta? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Porvoo: Lasten Keskus Oy.
- Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila Isto 2008. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Pohjanen, Outi 1998. Vanhempien odotuksia päiväkerhotyöltä Hakunilan seurakunnassa. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Pro gradu-työ.
- Punamäki, Raija-Leena 2011. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY.
- Schmitt, Florence 2003. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Vantaa: WSOY.
- Sevón, Eija & Huttunen, Jouko 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Schön, Regine 2010. Läheisen fyysisen hoivan merkitys vauvan hoidossa. Teoksessa Maarit Silvén (toim.) Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Silvén, Maarit & Kouvo, Anna 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa Maarit Silvén (toim.) Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Sinkkonen, Jari 2011. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2003. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Vantaa: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY.
- Sinkkonen, Mirja 2001. Äidiksi lapselleni. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Tamm, Maare 2002. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten Keskus.
- Valli, Raine 2007. Kyselylomake. Teoksessa Juhani Aaltola & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vilén, Marika; Vihunen Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Vilmi, Siiri 2008. Päiväkerhotyö Kemin seurakunnan perheiden arjessa. Viitattu 17.11.2011. Opinnäytetyö.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1350/vilmi_siiri.pdf?sequence=1.

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje

5.9.2011

Hyvä pienokaisen vanhempi

Sinä ja lapsesi olette saaneet meiltä postia. Vastasyntyneen vanhempana sait Helsingin seurakuntien keskusrekisterin lähettämän rekisteröintilomakkeen mukana *Pienelle parasta* -esitteen. Kasteen jälkeen lapsesi on saanut omalla nimellään meiltä pienen paketin ja kutsun Pienelle parasta -kirkkohetkeen. Paketin sisältämä *Pienen iltahetki* on valmistettu sinun ja lapsesi yhteisiä iltoja varten. Pienelle parasta -konserttiin on pienokaisesi voinut ottaa mukaansa myös isovanhemmat, tädit, sedät, kummit tai muut mukavat aikuiset. Haluaisimme kuulla ovatko lähetyksemme saapuneet perille, ja mitä niistä ajattelet.

Saat tämän kirjeen mukana tutkimuslomakkeen, johon toivomme sinun vastaavan. Lomakkeen täyttöön menee aikaa noin kaksikymmentä minuuttia. Arvomme vastanneiden kesken 75 minuuttia kestävä hiuspohjan ja hiusten hoitokäsittelyn (Crystal hair, Kerastase -instituutissa), jonka arvo on 95 euroa. Osoitetiedot tätä kyselyä varten on poimittu Helsingin seurakuntien jäsentietojärjestelmästä. Kyselyyn vastataan nimettömästi. Arvontaa varten täyttämäsi arvontalipuke yhteystietoineen poimitaan kuoresta erikseen, eikä vastauksia yhdistetä tiettyyn nimeen.

Tutkimuksen tekee Diakonia-ammattikorkeakoulun Kauniaisten toimipaikan sosionomi- ja kirkon nuorisotyönohjaaja-opiskelija **Janica Porkka** opinnäytetyönään. Vastaamalla kyselylomakkeen kysymyksiin autat myös Helsingin seurakuntaa toiminnan suunnittelussa sekä Pienelle parasta -työryhmää materiaalien kehittämisessä pienten lasten perheille.

Toimitathan vastauksesi tämän kirjeen mukana tulleeella kirjekuorella Helsingin seurakuntayhtymään. Vastauskuoren postimaksu on maksettu puolestasi. Vastausaikaa on syyskuun 23. päivään saakka. Tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä ota yhteys Janica Porkkaan. Tavoitat hänet puhelimitse numerosta 044 2549 249 tai sähköpostitse osoitteesta janica.porkka@student.diak.fi.

Kiitos ajastasi

Lämpimin terveisin

Arto Helle

Varhaiskasvatuspappi

Kirkko Helsingissä

Pienelle parasta -työryhmä

Janica Porkka

Opiskelija

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kauniaisten toimipiste

www.pienelleparasta.fi

www.enbartdetbasta.fi

Facebook/pienelleparasta

LIITE 2: Kyselylomake vanhemmille

Kysymyksen mukaan rengasta joko sinulle sopivin vaihtoehto tai vastaa viivalle omin sanoin.

1. Mikä on sukupuolesi?

- 1. Nainen
- 2. Mies

2. Minkä ikäinen olet?

- 1. Alle 20 vuotta
- 2. 21-35 vuotta
- 3. 36-45 vuotta
- 4. Yli 45 vuotta

3. Mikä on perhemuotosi?

- 1. Avioliitto
- 2. Avoliitto
- 3. Yhden vanhemman perhe
- 4. Rekisteröity parisuhde
- 5. Muu, mikä? _____

4. Kuinka monta lasta sinulla on? _____

5. Mikä on ylin tutkintosi?

- 1. Peruskoulu
- 2. Ammattikoulututkinto
- 3. Ylioppilas
- 4. Ammattikorkeakoulututkinto
- 5. Yliopistotutkinto
- 6. Muu, mikä? _____

6. Olet saanut Helsingin seurakuntayhtymän keskusrekisteristä lapsen synnyttyä lomakkeen, jolla vastasyntynyt lapsi rekisteröidään väestötietojärjestelmään. Muistatko saaneesi rekisteröintilomakkeen kanssa Pienelle parasta -esitteen?

1. Kyllä
2. En

Vastaa seuraavaan kysymykseen, mikäli vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen numero 8.

7. Mitä mieltä olet esitteestä? Pienelle parasta -esite on:

1. Huono
2. Kohtalainen
3. En osaa sanoa
4. Hyvä
5. Erinomainen

8. Oletko saanut kotiseurakunnastasi lapsesi nimellä Pienen iltahetki -paketin, joka sisältää CD-levyn, kirjasen ja enkelitaulun?

1. Kyllä
2. En muista nähneeni

9. Mitä mieltä olet Pienen iltahetki -paketin sisällöstä?

1. Huono
2. Kohtalainen
3. En osaa sanoa
4. Hyvä
5. Erinomainen

10. Oletko kuunnellut Pienen iltahetken mukana tulleen cd-levyn yhdessä lapsesi kanssa?

1. En koskaan
2. Kerran
3. Useita kertoja

Jos vastasit kieltävästi, miksi niin?

Vastaa seuraavaan kysymykseen, mikäli vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen numero 12.

11. Mikä on sinun lempikappaleesi levyllä? Ympyröi kappaleen numero.

1. Pieni enkeli
2. Pienelle parasta
3. Tuu tuu tuu, joko lapseni nukkuu
4. Suojelusenkeli
5. Tuu, tuu tupakkarulla
6. Ystävä sä lapsien (Gud som haver barnen kär)
7. Iltarukous
8. Levon hetki nyt lyö
9. Trollmors vaggsång
10. Christopher vaggvisa

Miksi valitsit kyseisen kappaleen?

12. Oletko tutustunut Pienen iltahetken sisällä olevaan vanhemmille tarkoitettuun kirjaseen?

1. Kyllä
2. En

Vastaa seuraavaan kysymykseen, mikäli vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen numero 14.

13. Mitä mieltä olet vanhemmille tarkoitettusta kirjasesta?

1. Huono
2. Kohtalainen
3. En osaa sanoa
4. Hyvä
5. Erinomainen

14. Palauttiko Pienen iltahetki, cd-levy tai kirjanen mieleesi muistikuvia omasta lapsuudestasi?

1. Ei mitään
2. Vähän
3. En osaa sanoa
4. Jonkin verran
5. Paljon

Jos vastasit edelliseen kysymykseen jonkun vastausvaihtoehdoista 2., 4. tai 5., niin vastaa myös seuraavaan kysymykseen. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen numero 16.

15. Millaisia muistikuvia omasta lapsuudestasi Pienen iltahetki sinussa herätti?

16. Laulatko lapsellesi illalla nukkumaan mentäessä?

1. En koskaan
2. Satunnaisesti
3. Säännöllisesti

17. Rukoiletko lapsesi kanssa iltarukouksen?

1. En koskaan
2. Satunnaisesti
3. Säännöllisesti

18. Rukoilitiinko lapsuudenkodissasi iltarukous?

1. Ei koskaan
2. Satunnaisesti
3. Säännöllisesti

19. Miten tärkeää kristillisen toivon näkökulma on sinulle?

1. Ei ollenkaan tärkeää
2. Vain vähän tärkeää
3. En osaa sanoa
4. Jonkin verran tärkeää
5. Erittäin tärkeää

20. Oletko laittanut enkelitaulun esille?

1. Kyllä
2. En

Miksi?

21. Saiko vauvasi Helsingin seurakunnilta kutsun Pienelle parasta - kirkkohetkeen Vartiokylän lasten- ja nuorten kirkkoon?

1. Kyllä
2. Ei

22. Osallistuitko lapsesi kanssa kirkkohetkeen?

1. Kyllä
2. En

Vastaa kysymyksiin numero 23. ja 24., mikäli vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen numero 25.

23. Millainen kokemus Pienelle parasta -kirkkohetki oli?

1. Kirkkohetki ei täyttänyt odotuksiani
2. Olin pettynyt kirkkohetken sisältöön
3. Kirkkohetki vastasi odotuksiani
4. Kannatti lähteä, kirkkohetki oli hyvin suunniteltu ja toteutettu

24. Toivoisitko lisää vastaavanlaisia kirkkohetkiä?

1. Kyllä
2. En

25. Oletko käynyt www.pienelleparasta.fi nettisivuilla?

1. Kyllä
2. En

Vastaa kysymyksiin numero 26. ja 27., mikäli vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi. Muussa tapauksessa siirry viimeiseen kysymykseen numero 28.

26. Mitä mieltä olet nettisivuista?

1. Huonot
2. Kohtalaiset
3. Ei tarpeen
4. Hyvät
5. Erinomaiset

27. Toivoisitko, että Pienelle Parasta nettisivuja muutettaisiin jotenkin? Vastaa tähän kysymykseen vain, jos sinulla on kysymykseen liittyviä toiveita.

28. Kuulutko www.facebook.com/pienelleparasta -ryhmään?

1. Kyllä
2. En

Kiitos ajastasi!